Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/agesilaimariscot00mari

AGESILA
MARISCOTTI
DE PERSONIS
ET LARVIS,

Earumq;

Apud Veteres vſu, & origine

SYNTAGMATION.

BONONIÆ,

Ex Typographia Hæredis Ioannis Roſsij.

CIↃ IↃ CX.

Habita Superiorum facultate.

NERIO DRAGOMANNO MILITIÆ S. IACOBI Equiti Præſtantiſsimo.

Ageſilaus Mariſcottus S. P.

*Q*VOD *fœtum hunc meum vix dum perfectum, ni mauis abortiuum, patrocinij indigentem, neq; graues nimium Amplißimi* IVSTINIANI *Cardinalis occupationes interpellare auſum, ex ipſo lucis adipiſcendæ limine ad te properare videas, non eſt cur mireris, Eques præſtantißime: Qui potis enim plenius, quam tu, vitales radios in ipſum transfundere ab iſto noſtro Sole? qui, acerrimo illo intuitu, quo ſubiecta ſingula perluſtrat, te ſibi, quaſi*

non φιλαλέξανδρον *minus, quam* φιλοβασιλέα *perſpectum, propiore loco iubet aſsidere. At heus tu* (*inquies*) *quid ad me* Gerres, aut inutiles mænæ? *leuiora ſunt iſta, quam, quæ ſibi luminis vſuram poſtulent, quibus, qui ſe affatim expleuit, iuxta Homericum illud.*

Martial.

Iliad.x. Χείλεα μὲν τ' ἐδίηνʼ, ὑπέρῳην δ' οὐκ ἐδίηνε.

Leuiora, fateor, ſed non penitus reſpuenda; aſpergunt enim, ſi non madefaciunt; aſperguntq; adeo, vt ſitim ſedent, ſi non expectorant. Tuum erit igitur (quod enixe rogo) exilienti fœtui obſtetricandi munus non denegare, qui non minus ſibi glorioſum exiſtimabit, ſi inſignis illius tuæ humanitatis adiumento vitæ beneficium obtinebit; quam ſalutare, ſi perſpicientiæ tuæ ſingularis conſilio dignus pronuntiabitur, qui veluti ἐφημέριος *ſupprimatur, priuſquam in nouos iſtos, ſuopte ſuffragio, cenſores incidat immiſericorditer iugulandus. Vale. Bononiæ A. D.* CIƆIƆCIX.

PRÆ-

PRÆNOTATIO eorum, quæ in hoc Opere continentur.

Prælocutio ad Lectorem. pag. 1.

Caput I.

QVINAM de Perſonis ſcripſerint. Perſonæ non à perſonando. προσωπεῖον. oſcilla. Cornificius apud Feſtum notatus. Feſti vulgata lectio defenſa. στομάτια. Perſona æquiuoce à veræ Perſonæ imitatione; ſeu etiam quaſi περὶ σῶμα. Etymologiæ aliæ. Laruæ. μορμολύκεια. πρόσχημα. σχηματισμὸς. Scenicæ Perſonæ ſine Perſona. Caij, & Commodi Imperatorum ridicula προσχήματα. & σχῆμα quid Iuſtiniano Authent. de Sanctiſs. Epiſcop. pag. 6

Caput II.

Perſonarum, & σχηματισμῶν vſus in ſcenis, προσωποποιός. Caſteluetrij in Ariſtotelem quantū ad Perſonas explicatio confirmata. In Suda mendum, vel ἀντιχρόνισμα. τρυγῳδία. Satyrica. Comœdia vetus. De ea notabile ex Aeliano. Cur ea ſublata. Nouæ Comœdiæ Perſonæ; ἀγύρται, qui olim μαγῳδοί, ijq; Perſonati. Item φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι, ὄρχησις, in eaq; Perſonæ. 18

Caput

Caput III.

Perſonæ, & σχηματισμὸι in ſacris celebritatibus. In Saturnalibus. Nonis Caprotinis. Bacchi ſolennibus, vbi de Bacchanalibus, & Liberalibus. In minuſculis Quinquatribus. In Megalenſibus. Apud Coos in Herculis ſacris. Naharualorum ſacerdos. Argiuarum mulierum ὑβριστικά, iiſq; pene ſimilis Charondæ ſanctio. Sacra Veneris in Atthide; Romæq; Mutini Titini; & quis ille Deus. Pœnorum mos in filijs Saturno immolandis. De Bona Dea Iacobonius quidam notatus. Ex Apuleio Iſidis Pompa. Calcagnini lapſus. Syriæ Deæ circumlatores. 34

Caput IV.

Idem ritus in epulis, & comeſſationibus, teſtimonijs, & exemplis comprobatus. In iiſdem Larua argentea è Petronio. στομάτια apud Auſonium. Mos Aegyptiorum, Chinenſium, Coorum, & mulierum Argiuarum. Lycurgi inſtitutum. 44

Caput V.

Perſonæ in Triumphis; θρίαμβος vnde Huius rei ab Athenienſibus origo. Perſonæ in bellis, & σχηματισμὸι ad hoſtes decipiendos, ſed, & ad terrendos, cuius rei exempla è Gelonis, Aethiopibus, Phocenſibus, Arijs, Hunnis, & Britannis, vbi per occaſionem glaſti vox aſſerta apud Cæſarem; & de Agathyrſis Seruius mendacij conuictus. Exemplum

plum è Britānicis item mulieribus. De veteribus quibuſdam armaturis, & Turcarum Dellyjs. 48

Caput VI.

Promiſcua quædam de Perſonarum vſu: Puta in luctu, vt Licij. In Cæſarum ἀποθέωσι, & Virorum illuſtrium funeribus. In nocturnis Bacchationibus. Alexandriæ in thure interpolando. Polluci lux de mulierum Perſonulis. Idem Correctus. Chinenſium fœminarum Perſonæ. σχηματισμόι luxus, & libidinis cauſa, tum virorum, tum etiam populorum; quod improbatū ex veteri lege Deuteronomij. Senecæ loci duo ex collatione illuſtrati. Mulieres ſexum mentitæ. 57

Caput VII.

Quęnam pro Perſonis antiquitus in vſu replicatum, additis nonnullis. Antiquitatis vitium. Luna γοργόνειον ab Orpheo, vnde coniectura de Perſonarum antiquitate. Mutatio veſtium ab Hercule. Ab Agricolis vultus tinctura è Tibullo. Scenicorum primordia. Item ligneæ Perſonæ. Pauſaniæ locus inſignis de vultus tinctura à Diana. 65

Caput VIII.

Perſonarum duplex cauſa, Prima ad fictam imitationem, cui rei teſtimonia. Horatij locus explicatus. Prouerbium ȣ̓ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρειν, in fucatas mulieres. In mores fictos, de quibus moralis digreſſiuncula. Res Perſonata. Per-

penſus Arriani locus in Epicteto. Perſona pro prætextu. Cauſa Perſonarum ſecunda, ob verecundiam, teſtimonijs confirmata. Alia Prouerbij explicatio. 72

Caput IX.

Perſonati Laruati, qui & furioſi. Laruæ à Laribus, & de Laribus illuſtrati Horatij verſus. Perſonarum inſectatio; Maxime in mulieribus. Vita noſtra Perſonatorum Pompa. De Carnispriuio varia, tamen indeciſa. 81

AD LECTOREM PRÆLOCVTIO.

NIHIL eſſe melius, quam lætari; *Axioma eſt, non alicuius è triuio magiſtelli, ſed ſapientiæ illius, qui tanquã a Deo ipſo veris omnimodæ ſapientiæ radijs, præ cæteris omnibus, colluſtratus, merito, cunctis etiam ſæculis, omnium ſapientiſsimus audiuit; ſi ergo Satyrici illud arridere mihi non negauerim.* Eccleſiaſtes.

Indulge Genio, carpamus dulcia, noſtrum eſt, Perſius Saty. 5
Quod viuis, cinis, & manes, & fabula fies.

Non velim arbitreris, quiſquis tãdem futurus ſis Lector, ab initio huiuſce meæ diſſertationis, loqui me tibi, ceu Epicuri quendam de grege porcum, iuxta illud à Sardanapalo vſurpatum.

Cum te mortalem noris, præſentibus exple
Delicijs animum, poſt mortem nulla voluptas.

Apage iſthuc, apage, inquam, doctrinam talem prorſus belluinam, quæ ſpiritui huic, quo informamur, quo viui-

mus, quo homines ſumus, tanquam mortalis, temporariusq; eſſet, vmbratilis tantum, momentaneiq; boni finem præſcribit, cum illum ipſum recta ratio demonſtret, Dei, Optimi, Maximi beneficio, immortalitatis, perpetuitatiſq́;, Diuinæq́; adeo ſimilitudinis, & quodammodo Naturæ participem effectum, ad æterna, infinita, vereq; ſumma bona aſpirare, illucq; actus omnes, omni conatu dirigere debere. Epicureis enim illis, ſeu potius Atheis aſſentiri, non tam mea me ipſius conditio prohibet, quam propenſio refugit; quippe, quæ in eam me, non reluctantem, pertrahat

1. offic. *ſententiam, vt cum Cicerone affirmem;* Non ita nos à Natura comparatos eſſe, vt ad ludum, & iocum facti eſſe videamur, ſed ad quædam ſtudia grauiora, atq; maiora. *Quia vero ſic noſtra requirit imbecillitas, vt quibuſdam interuallis labor aſsiduus deliniendus eſſe videatur, quo veluti fulcimento ſurgat, quod ait Poeta quiſpiam;* Maior poſt otia virtus. *Idcirco cum ipſomet*

Ibidē. *Cicerone aſſerere haud vereor;* Ludo etiam, & ioco vti licere, ſed ſicuti ſomno, & quietibus cæteris, tum, cum grauioribus, ſerijsq; ſatisfecerimus. *Quod, ſi rem paulo attentius perpendere lubitum fuerit; quid, quæſo, in hac vita reperitur, quod vel ſyncerae iucunditatis, vel ſolidæ diuturnitatis nomine, æquo iure deſiderabile cenſeri poſſit? Momento rapimur citius; viximus non viuimus; & quiſnam eſt, qui ſe poſthac, vel minimo temporis momento victurum certo ſciat? Illud certe non ignoramus, & nos omnes, & quicquid ſub cælo hominum obijcitur aſpectui,*

non

non multo poſt, inſtar vmbræ fugacis, euanide auolaturum: In tanta rerum inſtabilitate non minus, quam incertitudine conſtitutus homo, quînam vitam ſibi ducat optabilem. Læta niſi auſteris varientur feſta profeſtis? *Et quis ille eſſet, qui negotiorum pondere grauatus non fatiſceret, ijsq; curis anxius, quas res humanæ ſatis abunde ſuppeditant, plerunq; non ſuccumberet, ni quibuſdam honeſtæ voluptatis illecebris (ſaltē per transennam) animū oblectans, in otio nonnunquam hilariter degeret? Certe (quod Philoſophus ait)* Cum nequeant homines aſſidue operari requie indigent. *Voluptas igitur ea eſt, quam (ni tamen ad extremum propendeat) omnium malorum leuamen, ſuauiſſimumq; humanæ vitæ condimentum appellare auſim, ſine qua, nec Dijs ipſis beatitudinem conſtare Simonides aſſeuerauit: In qua, ſi quid eſt minus boni, illud præcipue videtur, quod in lubrico poſita, fluxa nimium ſit, & momētanea: Quin igitur cum Epigrammatographo exclamem.* Viue velut rapto, fugitiuaq; gaudia carpe. *Quandoquidem, ſi præ eius velocitate prohibemur, quin ipſi, quantum animus cuperet indulgeamus, haud abſurdum erit, vel totis viribus eniti, vt veluti furtim ſurripientes id, quod iucundi in hac vita reliquum eſt, ſummis ſaltem labellis deguſtemus. Prudentis enim viri propriū eſt, ex Plutarchi ſententia; non (quod inſipientes faciunt) inſtantia bona, præſentiaq; parui facere, quod ea momento temporis, vix deguſtata, e ſenſibus ſe quam citiſſime proripiant, ſed aduenientem ex ijs iucunditatē libenter arripere, & eorum,*

Auſon. Eydill. 4.

Ethic. 10. c. 6.

Marti-al li. 7.

περὶ εὐθυμίας.

quæ iam præterierunt recordatione hilariorem efficere. Ne
mirum igitur cuiquam videatur, aut abſonum, quod de re
minus ſeria, vt pote de Perſonis, & Laruis, præter morem,
ac inſtitutū Philologicā magis, quam Philoſophicam tra-
ctationem ſuſcipere, eamq; publici iuris facere decreuerim:
Auſon. Sunt etenim & Muſis ſua ludicra: Neq; argumentum
vllum magis accōmodum ſecernere in promptu fuit, quo me
illis colluſorem copularem, quando eius temporis ratio, quo
ex veteri inſtituto ludendi paſſim licentia permittitur, ad
huiuſmodi ſermones potius, quam ad grauiora ſtudia haud
obſcuro, nec iniucundo inuitamento allicere videbatur. Cæ-
Xiphili tero quin tantum abeſt, vt locum affectem inter hos κυμι-
nus An νοπρίστας, qui ex minutulis hiſce ſuperuacanea, inaniq; di-
tonin⁹. ligentia perſcrutādis gloriolam aucupantur, vt in ipſorum
Plutar. myſterijs ναρθηκοφόρος eſſe nolim, ne dum ὀργιαστής. Ne-
in Co- minem vero futurum arbitror, qui ea cenſeat improbanda,
lotem. quæ, ſi priuatim, non ſine publico tamen, eoq; magno, ac
peruetuſto exemplo fieri videt, cum præſertim veteres etiam
legum latores, prudēti ſanè ratione, conſuluiſſe videamus,
vt priuatim quiſq; animum aliqua relaxatione recreare
auderet, cum, præ cæteris ad optimum Reipublicæ ſtatum
Seneca facientibus, Feſtos inſtituerunt dies, vt ad hilaritatē
de trā- publice homines cogerentur, tanquam neceſſarium
quillit. cap.xv. laboribus interponentes temperamentum; qua ex re
tantam, vel ex ſapientiſſimi cuiuſque teſtimonio, laudem
ſunt meriti, vt Deos ipſos genus noſtrum, laboribus à natu-
ra preſſum, miſeratos, magis, quā homines remiſſiones ha-

ſce

ſce ſtatuiſſe, cum Platone, quidam ſint opinati. Haud velim, tamen, Lector, facultatem tibi præreptam ſubſannandi, ſi ea, quæ dixero friuola nimis, & ſcurrilia iudicaueris: liceat tibi per me, liceat, Plato 2. de legibus.

Ridere quicquid eſt domi cachinnorum. Catull.

At, ſi ob rerum varietatem iucunda, ſcituq; non indigna videbor attuliſſe, non aliam abs te inire gratiam exopto, quam, vt ea ſuſpenſis, quod aiunt, auribus bibere ne recuſes; Et vtcunque ſit, talem tibi otij mei reddi rationem æqui ſaltem, boniq; conſulas.

AGE-

AGESILAI MARISCOTTI DE PERSONIS, ET LARVIS SYNTAGMATION.

QVinam de Perſonis ſcripſerint. Perſonæ non à perſonando. προσωπεῖον. oſcilla. Cornificius apud Feſtum notatus. Feſti vulgata lectio defenſa. ςομάτια. Perſona æquiuoce à veræ Perſonæ imitatione; ſeu etiam quaſi περὶ σῶμα. Etymologiæ aliæ. Laruæ. μορμολύκεια. πρόσχημα. σχηματισμὸς. Scenicæ Perſonæ ſine Perſona. Caij, & Commodi Imperatorum ridicula προσχήματα. & σχῆμα quid Iuſtiniano Authent. de Sanctiſs. Epiſcop.

Caput primum.

PERSONARVM vſum apud veteres celebrem fuiſſe, ſupraq; multorum opinionem, quaſiq; ſupra veri fidem frequenter vſurpatum, cum ex literarum monumentis curioſo talium indagatori, ſi non tenui ſtudio, perſpicua ſaltem certitudine poſsit innoteſcere, neminem

minẽ ex ijs tamen argumentum hoc peculiari ſcriptione dilucidaſſe cõpertum eſt, vno excepto Ariſtophane quodam Byzantio, quem ab Athenæo præ ceteris citatum lib. xij. vt quamplurimos huiuſmodi, immo & melioris etiam notę ſcriptores longa ætas aboleuit. Reliquum fuit igitur, quandoquidem haſce vetuſtatis reliquias non indignas inueſtigatione cenſuerim, vt ad recentiores confugerem, quos hac de re, vel dedita opera, vel παρέργως pertractaſſe cognoueram, ni, veluti *cæcus parietem palpans*, rem aggredi vellem. Ex ijs, Antonij Codri Vrcei, quam extare audiui, hac de re luculentam ſatis epiſtolam, in votis quidem, vt viderem fuit, ſed nõ in fatis. Neq; adeo cupiditatem meam expleuiſſe, conceptamque exiſtimationẽ adæquaſſe viſa ſunt, quæ in caput jx. octaui libri ſui Otij Semeſtris congeſsit Ianus Langlæus Armoricus, quin ea longe infra diligentiam in eo libro perquirendo adhibitam exiſtimauerim, ſatiuſq; duxerim Cælij Calcagnini libello quodam, quem Perſonatos inſcripſit, itemq; viri eruditi Iulij Cæſaris Bullengeri capite xlv. libri primi de Theatro, ceu faculis quibuſdam prælucentiũ veſtigijs inſiſtere; non ita tamen, vt, ſi res ipſa poſtulet, ab ijs diſſentire nefas mihi ſit habendũ, quaſi in eorũ verba iurato, ſed ita, vt leniter eos redarguere permiſsũ velim, quandocunq; tenebricoſi tramitis offendicula ab ipſis non ſatis accuratè declinata fuiſſe perſpexero.

xero. Cum ergo non bene conueniat inter auctores, quid ſit proprie Perſona, inſtitutũ de ea ſermonem hinc auſpicabimur, prout Ariſtotele docente, recta ordinis ratio expoſcere videtur; non eam tamen Perſonam intelligentes, quam Philoſophi definiunt, *Naturæ rationalis indiuiduam ſubſtantiam*; ſed eam, quæ larua etiam dicitur, quæq; diuerſam a vero formam effingit. In hoc vero pleriq; conſentiunt ſcriptores, vt Perſonæ ſignificationem arctius conſtringentes, illud ſolummodo coopermentum, quo facies tegitur Perſonę vocabulo indigetẽt, quod à perſonando deductũ volunt cum Baſſo apud Gellium libro v. cap. vij. *Quia cætera tecta, ora tantum habeat aperta, vnde ſonora magis vox exaudiri poßit*; vel, vt habet Boethius libro de Trinitate, *Quia concauitate ipſa maior neceſſe eſt emittatur ſonus*; Cæterum Vlpiano in l. fundi ff. de act. emp. Perſonæ ſunt etiam *eicones illæ, e quarum roſtris aqua ſalire ſolet*; vt, & Polluci lib. xj. cap. jv. προσωποῦττα vas quodpiã æneum, cui circa os ineſſe ſolent diuerſi generis animalium ora effigiata. Nec deſunt, qui affirment; Perſonas eſſe oſcilla, (de quo ludicri genere multa veteres, & recentiores Philologi) eadem fere quidem ducti ratione, qua citatus a Gellio C. ille Baſſus, quod Perſonam προσωπεῖον græcè dici ἀπὸ τοῦ προσώπου à Polluce docti, idem fuiſſe crediderint, quaſi, quod eſt circa faciem, παρὰ τοῦ πρὸς τοὺς ὦπας τίθεσθαι, ab eo, quod

eſt

eſt circa oculos ponere, vt definit Boethius; non autem quod reuera eſſe inferius demonſtrare conabimur, ſed inepta forte magis, quam mendoſa Cornificij, quæ eſt apud Feſtum originatione decepti, qui oſcilla dicta putat ab eo, *Quod os cælare ſint ſoliti Perſonis propter verecundiam, qui eo genere luſus vtebantur.* In ea ſum etenim ſententia, vt abſurdę originationis culpam non in ſcripturam, ſed in auctorem ipſum reijciendam cenſeã, cui forte non ſuccurrerit in ipſa aſſignanda, haud recte poſſe ab os cęlare, quod vnico l. exprimitur, oſcilla deduci, quæ cõſtant duobus; ita vt libentius legam eo Feſti loco *os cælare*, vt eſt lectio vulgata, quam cillere, vt corrigit Ioſephus Scaliger, eumq; ſecutus Bullengerus; cum enim cillere idem ſit, quod mouere, non ſatis video, quid ad verecundiam facere potuerit os mouere in tali geſticulatione; quin malè adeo ſibi cõſtet phraſis ex innouata lectione concinnata, vt nullus omnino ſenſus eruatur ex illis, *os cillere Perſonis.* Vt horum tamen amplectar opinionem, non me mouet, quod conſimili argumẽto vocabulum *La Maſcara*, quod Italice Perſona eſt, ab Hiſpanico deductam velint nõnulli, quaſi *Mas cara*, plus, quam facies, quaſiq; nulla res alia poſſit eſſe Perſona, præter eam, quæ Gallis *Faulxuiſage* dicitur, Græciſq; forte, dici poſſet ψευδομορφὴ: Minuſq;, quod Ioſephus Scaliger, tanti vir nominis, ad Auſonium; eiq; fidenter nimis inhæ-

rens Bullēgerus, oſcilla aſſerant Macrobio eſſe Laruas, & Perſonas, quas in αἰώραις, ſeu iactationibus ludicris ruſtici ori apponebāt, vt eſſent magis ridiculi; Tum, quod tale aliquid apud Scriptorem illum mihi potius commōſtrari velim, quam alteri commōſtrare poſſim, vt qui ex Catonis ſententia, in rebus ludicris ſerio laborare nil aliud exiſtimē, quam in ſerijs ſe deridendum præbere; Tum etiam, quod tantum abeſt, illud eſſe è Macrobio, vt ex ipſomet potius compertum habeamus, cum Perſonis, & Laruis oſcilla nihil commune habere, ſed ea eſſe, quæ Græcis ϛομάτια, ideſt parua ora dicuntur, quorum vſum docet Saturnalium 1. cap. vij. & xj. hinc originem habuiſſe, quod, cum diu humanis capitibus Ditem, & virorum victimis Saturnum placare veteres conſueuiſſent, propter oraculum quoddam, Hercules, cum Geryonis pecore per Italiā reuertens, ſuaſerit, vt fauſtis ſacrificijs infauſta mutarētur, inferrenturq; Diti, non hominum capita, ſed oſcilla ad humanā effigiem arte fabricata. E quo ritu (ne huc congerā præterea, quæ de oſcillis apud Feſtum, Hyginum, & Seruium abundè ſuppetunt) ſi quis ad nos vſq; ritus defluxit, non aliū crediderim fuiſſe, quam receptum illum, cuiuſcunq; materiæ imagunculas in templis ſuſpendendi, quando cęlitum ope ab impendenti aliqua ærumna ſeruatos nos eſſe profitemur. Gellij vero deductionem, ſi non aliud, ipſa ſaltem

tem vocabuli pronuntiatio apertè reprobat, quæ, ſi à perſonãdo Perſona diceretur, haud dubiè o literam corriperet, quã in penultima ſyllaba producit, cum præſertim ex hac vel correptione, vel productione nil penitus de recta vocabuli forma accedat, vel decreſcat. Apertius tamen eam futilitatis arguit recta ipſius Perſonæ definitio, quã ipſe latiori, quam cæteri modo accipiens, non eam tantum dici poſſe audacter aſſeruerim, qua facies velatur, ſed & habitum qualécunq; vel fictum, vel qui ad veri alicuius imitationem, prout eſt repræſentantis intentio ſe magis accommodet. A qua ipſa imitatione veræ Perſonæ, eo modo acceptæ, quo illam à Philoſophis iam diximus definiri, factum arbitror, vt Perſonæ appellatione, velut ęquiuoce, dictũ ſit quodcunq; aliquod, vel plura ex ijs attributis exprimeret, quibus à Cicerone primo de Inuentione, vera Perſona circumſcribitur. Vt in hanc ſententiam pedibus irem, quibuſcunq; alijs reiectis impulit me, tum probabilis quædam veriſimilitudo, tum etiam vocabuli προσωπεῖον, quo Græce Perſona, ſeu Larua ſignificatur, cum vocabulo πρόσωπον affinitas, quod ſæpiſſime pro Perſona proprie dicta vſurpatum reperimus: Hanc etenim Gręcorũ cum Latinis in huius vocabuli ſignificatione congruentiam ſatis, ſuperq; virium habere ad ſententiam confirmandam ſum arbitratus. Huc etiam forſitan reſpexit, nec à ſcopo longè aberrauit,

licet non ſatis rectè collinearit Iulius Cæſ. Scaliger libro Poetices primo, cap. xiij. cum Perſonam appellari aſſerit, quaſi περὶ σῶμα, hoc eſt circa corpus, qua etiam ſignificatione Italicum, *La Maſcara*, ἀπὸ τῶν μασχάλων dictam opinatur Calcagninus, *Quod villoſis* (ait ille) *centonibus plerunq; inuoluantur, qui hoc habitu deliteſcere ſtudent*: Lubens etenim interea præterierim Calcagnini eiuſdem, necnon Iacobonij cuiuſdam ingenioſa commenta potius, quam veriſimiles denominationes; Maſcaram videlicet (non poſſum enim hoc vocabulo non vti) dici, quaſi per iusiurandum μὰ τὴν χαρὰν, hoc eſt per lætitiam, ſeu, quaſi dicatur Hiſpanico idiomate, *Mas cara*, admodum cara, iucundaue, Etymo deducto à voluptate, quæ ab ea percipi ſolet, ſiue etiam longius petita ſignificatione, quaſi μεγάλην ἐσχάραν, quod profecto quid nam monſtri eſſet me neſcire faterer, ni Calcagninus ipſe *Magnam incruſtationem* interpretatus conijciendum relinqueret ad ἐσχάραν ſe reſpexiſſe, quæ apud Medicos cruſta eſt ab ardente ferro, aut medicamento cauſtico ſuperinducta. Perſonæ autem à me traditã definitionem, non tam ex mea, quã ex eius, quem modo laudaui Scaligeri opinione, præter ea, quæ infra ſequuntur de ipſarum vſu, & origine, confirmant, vel maximè ipſius Perſonæ συνώνυμα; ſi enim ea tantũmodo eſſet, vel Latinis Perſona, quæ propter oris cooperimentũ ad clariorem

ſoni-

ſonitum vocem emitteret, quaſiq; cogeret, vel Græcis προσωπεῖον, quod eſt circa faciem, fruſtra eſſet, quod, & apud nos Larua, & apud Græcos μορμολύκειον, eadem prorſus acciperetur ſignificatione, quod tamen Feſtus docet, & Pollux libro xj. cap. jv. Larua vero à laribus deducta propriè magis accipitur pro inani terriculaméto, vt apud Plautũ Amphitruone.

Larua vmbratilis tu me minis territas.

Vt & μορμολύκειον à verbo μορμύσσομαι, quod eſt perterrefacio; ſed Perſona, vel προσωπεῖον, hoc etiã nomine dicitur, ideo, quod timorem inſuetis incutiendi vim habere videatur. Iuuenalis Satyra iij.

Perſonæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat ruſticus infans.

& Martialis Apophoret: clxxvj.

Sum figuli luſus, Rufi perſona Batraui,
Quæ tu derides hæc timet ora puer.

Talium etenim gentium, vt quarum tunc temporis minor haberetur notitia vultus in Perſonis exprimebantur, quomodo ætate noſtra Turcarũ, Aethiopum, iſtiuſmodiq; Barbarorum effigies exprimi ſolent. Et ad earum Perſonarum conſpectum, quas Aeſchylus in ſcenam introduxit, prægnantes fœminas abortum feciſſe, memoriæ proditum eſt, quas γοργεῖα ex eo appellarunt, vel, vt habet Pollux γοργόνεια, quod de re quapiam horribili, ac terrifica γοργεὶη κεφαλὴ dici ſoleret, vt eſt apud Philoſtratum

de

de vita Appollonij lib. vij. cap. x. Nec abs re dictum videri debet, ideo Perſonas, & προσωπεῖα Laruas appellari, & μορμολύκεια, quæ nomina non oris, capitisue operculum, ſed rem quandam terrificam præſeferunt, quia latiori ſignificatione pro quocunque habitu ficto, Perſona ſit accipienda. Nemo enim inficias ibit ad perterrefaciendum nil minus valere (quantum quidem primo quodam intuitu res ficta valeat) deformem corporis, quam faciei habitum, neq; horribilem magis aſpectum habebit ille, quem Pomponius ait; *Magnus manducus*, ſecundum Feſtum, *Latè dehiſcens, & ingentem ſonitũ dentibus faciens*, quam mõſtrum illud ἄμορφον, ſeu potius πολύμορφον, quale initio Epiſtolæ ad Piſones deſcribit Horat.

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi velit, & varias inducere plumas,
Vndiq; collatis membris, vt turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Huiuſmodi autem habitus fictionẽ non ineptè forſan πρόσχημα appellauerimus, quæ appellatio quodammodo congruere videtur; ſiue pro velamento ea intelligatur, & prætextu, vt propriè ſignificat; ſiue pro ſpecie quadã, & ornamento, vt eſt apud Ariſtotelem de Mundo cap. vj. καμβύσου, ξέρξου, τε καὶ δαρείου πρόσχημα, & apud Plutarchum in Fabio πρόσχημα τῆς ακροτάτης, καὶ μεγίσης ἀρχῆς. Sed conuenienter magis cum Heſychio σχηματισμὸν, quando

nomen

nomen illud à verbo σχηματίζω deductum, quod interdum eſt ſimulo,& effingo, pro eo,quod eſt πλάσμα, hoc eſt cōmentum,& ſimulatio non raro à Græcis accipi deprehendimus; Qua ratione ἐσχηματισμένος dicitur, à Rhetoribus ſermo figuratus, qui ſuperinductis aliundè colorum figmentis, non autem appoſitis vocibus animi ſenſus enunciet, & communiter σχηματοποιούμενος, qui non ingenuè loquitur, ſed effìcto vultu, & ſermone aſſimulato. Non eſt autem dubiū pro Perſonatis, laruatiſq;, vel apud veteres accipi ſolitos non eos tantum, qui Perſonis ora tegerent, ſed etiā, qui habitu ficto veſtirentur; Qui poterant enim aliter accipi, licet ore detecto, qui eo veſtitu in ſcenam prodirent, quo illum prodijſſe refert Lucianus in Pſeudologiſta inquiens: *Nemo ante te ingrediebatur Theatrum, nemo ne nomen quidem fabulæ, quod eſſet renunciabat, ſed tu ornatè admodum, aureos habens calceos, & veſtitum Tyrannicum ante cæteros immittebaris, qui beneuolentiam à Theatro poſtulares coronas ferens, & cum plauſu rediens.* Vbi ijs verbis κοσμίως πάνυ, χρυσᾶς ἐμβάδας ἔχων, καὶ ἐσθῆτα τυραννικὴν, quis eſt, qui non videat Perſonam quādam hiſtrionicam, ſine Perſona tamen faciem tegente, graphicè circumſcribi? Perſuadet mihi etiam, neſcio, an alijs pariter, quod Lucianus idem in Nigrino, cum pro more Philoſophos inceſſeret, illud ſe vel maximè indignari oſtendat, *quia non itidem habitum mu-*

tant,

tant, cum vtiq; quod ad cætera attinet eodem modo fabulam agant; In Græco enim σκευὴν exprimens, cæterum apparatum Perſonati Hiſtrionis, cuius inſiſtit metaphoræ, nihil tamen de oris tegumento innuere videtur. Vnde eſt, quod tum alijs, tum præcipuè Plutarcho in Ariſtophanis, & Menandri comparatione σκευοποιός dicatur ille, qui Perſonas appararet Hiſtrionibus, quem etiam προσωποποιόν dici ſolitum habemus infra capite ſecundo. Cęterum hæc Luciani teſtimonia viſum eſt latina apponere, vt in ſequentibus etiam Græcorũ pleraq;, quia præter rem duxerim, & legentibns non peritis faſtidium, & mihi ipſi laborem ſuperuacaneum parare, ex quo nil aliud præter vanam affectatæ eruditionis oſtẽtationem conſequeretur. Ad rem vero; non aliter, quam pro Perſonatis acceptos fuiſſe, riſumq; ſpectantium exciuiſſe (quod etiam appoſitè admodum Perſonatis conuenit) credendi ſunt, vel Caius ille Caligula, cum referente Xiphilino, Iouem ſe, vel Iunonẽ, aut Venerem, aut Dianam fieri opinabatur, præter mutationem nominum, veſtes quoq; capiens Dijs illis accommodatas, alijſq; rebus acceptis, demptiſq; varias formas induens, dum cætera omnia potius, quã homo videri affectaret; Quod & Suda teſte Clearchus olim Ponticus, Heracleæ Tyrannus, vel etiam poſteriore ſæculo Cõmodus, quem conſimili inſania laborantem, narrat Herodianus; Depoſito Ro-

mano-

manorum Principum cultu, Leonis ſibi pellem ſubſtrauiſſe, manuq; clauã ſuſcepiſſe, nec ſine omnium irriſione, veſtes ſibi purpureas, auroq; intextas circundediſſe, atq; Herculem ſe Iouis filium appellari iuſſiſſe, cum eodem ſchemate & fœminarum mollitiem, & heroum virtutem repręſentaret. Nec omittendum, quod maximè facit ad rem cõfirmandam, §. vltimo. Authent. de ſanctiſs. Epiſc. à Iuſtiniano prohiberi (quod & alias in Cod. Theodoſ. ab Arcadio, & Honorio fuerat prohibitũ) ſcenica exercentibus, *Vti ſchemate Monachi, monaſtriæ, aut Aſcetriæ, aut imitari, & illudere in quacũq; eccleſiaſtica diſciplina.* Vbi Gloſſa, in verbo Monachi, notat *Reprobari, ſi quis alterius veſte in eius contemptum vtatur, adeo, vt, qui vtitur teneatur iniuriarũ*; haud ſecus, quam ob ea, de quibus in Inſtit. de iniurijs. § primo. Quaſi eo σχήματι, quod inibi expreſsè nominatur, omne id comprehenſum voluerit Imperator, quod, propter inſignem mutationem, hominis in eccleſiaſticarũ cæremoniarum contemptum Perſonati ſpeciem habeat (eodem ferè ſenſu, quo σχῆμα μεταβάλλειν pronuntiat inuidus apud Libanium declamatione ijx. de habitus, & Perſonæ mutatione in vicino repente locupletato, καὶ τῶν ὑποκριτῶν τὸ σχῆμα ὀξύτερον μεταβέβληκεν.) Quale crimẽ etiam apud Ethnicos deteſtabile, Alcibiadi exilium, bonorum publicationem, diraſq; peperit execrationes, cum, in eius vita referente Plutarcho,

Eleuſinenſium myſteria, per vinum, ſimulaſſe delatus eſt, ſtola ipſe ſacra veluti Hierophantes indutus, ſodalibusq; myſtarum inſtar apparatis. Quod, ſi præſentis etiam temporis conſuetudinem attendamus; pro laruatis, Perſonatiſq; puniendos, nemo eſt qui ignoret, non eos tantum, qui extra præfinitum tempus Perſonis ora tecti, ſed eos etiam, qui habitu ficto inſtructi reperirentur. Quocirca ſermo noſter nõ tantũ de Perſonis erit, prout eæ vultui opponuntur, ſed de habitus etiam quacunque diuerſitate, quæ vti iam dictum eſt, vel lõgè abeat à vero, vel ad propoſitam imitationem ſe accommodet.

PErſonarum, & σχηματισμῶν vſus in ſcenis, προσωποποιὸς. Caſteluetrij in Ariſtotelem quantũ ad Perſonas explicatio confirmata. In Suda mendum, vel ἀντιχρόνισμα. τρυγῳδία. Satyrica. Comœdia vetus. De ea notabile ex Aeliano. Cur ea ſublata. Nouæ Comœdiæ Perſonæ; ἀγύρται, qui olim μαγῳδοί, ijq; Perſonati. Item φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι, ὄρχησις, in eaq; Perſonæ.

Caput II.

EXPEDITIS ijs, quæ ad Perſonarum appellationem pertinent, ſi ad ipſarũ apud veteres vſum declarandũ deueniamus, cũ quidem multiplicẽ fuiſſe obſeruabimus, nullibi tamen frequentiorem, quã in Scenicis, Theatrali-

tralibusq; ſpectaculis. Qua de re non eſt, cur ſuperuacaneum arbitretur quiſquam, à me qualecunque hoc ſpicilegium attentari poſt vberrimam Bullengeri meſſem, cum vel collatio ipſa, me tacente, audaciæ meæ, haud certè immodeſtæ, plenam, idoneamq, excuſationem præſtare poſſit. Tria præſertim ſpectaculorum genera, notum eſt antiquitus in Theatris repræſentari ſolita; Ea fuere Tragœdia, cuius quædam ſpecies erat Satyrica (in eorum enim recenſione libet magis excellentiæ, quam temporis ordinem reſpicere.) Inde Comœdia, à qua non longè abeſſe dicemus Magodiam, necnon Ithyphallorum, Phallophororumq; cantiones: Tum cęteris mirabilior, & quam noſtra ætas ignorat Orcheſtice. Vnumquodq; autem eorũ ſuas habuiſſe Perſonas, & σχηματισμοὺς nemini dubiũ eſſe debet: Cum enim talia agentes imitationem faciant, quod docet Ariſtoteles, Poetices capite jv. neceſſe eſt, ipſos apparatum habere ad imitandum, quem idem Ariſtoteles inter Tragœdiæ partes ὄψεως nomine deſignat. Cũq; nullam rationem haberent ſcenici, qua melius, exactiuſq; imitarentur, reſq; inter agendum ante oculos ſpectatorum ponerent, idcircò Perſonas habitu, facieue ſimulatas in Theatrum produxerũt. Ex quo factum eſt, quod Perſonarũ vſum peculiarem adeo Hiſtrionum fuiſſe perſuadere conentur nonnulli, vt nemo prorſus, pręter illos eas olim vſurpare con-

uenerit; quodq; προσωποποιὸν inter Hiſtriones fuiſſe, quaſi Perſonarum inſtructorem, quem σκευοποιὸν etiam, vt ſupra retulimus, hoc eſt Apparatorem dicas, tradit Iulius Pollux lib. xj. cap. xij. & lib. jv. cap. xiix. Et Theophraſti locus eſt in morum Characteribus c. vj. ex quo didicimus, Perſonatos Hiſtriones egiſſe ſpectacula, & ſic Perſonatos æs à ſpectatotibus exegiſſe. Qui vero huius inſtituti vetuſtatem ex eo arguunt, quod Poetices cap. xj. Ariſtoteles ipſe, qui pauca ignorauerit, ignorare ſe innuat, quiſnam Perſonas repererit, ipſius Ariſtotelis mentem haud aſſecuti videntur. Non enim de Perſonis, prout Laruæ ſunt, ſed de Perſonarum diſtinctione, de qua etiam Donatus in Terẽtium, loqui hoc loco Ariſtotelem, cum omnium doctiſſimo Poetices explanatore Caſteluetrio, credendum eſt. Cuius ſententiæ eo libentius accedo, quod nullo argumento perſuaderi poſſim, Ariſtotelem, cuius dictio alioquin ſimplex, pura, & quod illi peculiare fuit maxime propria, πρόσωπα nominatim dicturum, quo vocabulo hominis potius externa ſpecies, quam aliud quidpiam proprie deſignatur, quaſi id, quo homo ipſe πρόσωθεν ὄπωπεν, hoc eſt anteuerſus proſpicit, vt denominat ille iij de partibus Animalium cap. primo, ſi προσωπεῖα, quæ Laruæ ſunt intellectum voluiſſet: Non ideo negarim à vetuſtiſſimo vſq; tempore id moris inualuiſſe. A Liberalibus autem, de quibus infra,

Thea-

Theatrales ludos ortum habuiſſe, annotant Seruius ad Virgilij Georgicorum ſecundum, & Donatus ad Terentium. E tragiciſq; primum Sudas refert Chærilum Athenienſem, quem circa lxv. Olympiadem incertamen tradit deſcendiſſe, ſecundum quoſdam Laruas, & ſcenam inchoaſſe, alibi tamen, quod & Diomedes, & Græcorum plerique Theſpim facit Perſonarum inuētorem, poſtquam is ab initio vultum minio inunxiſſet, dein portulaca texiſſet, quod & confirmare videtur Horatius;

plauſtris vexiſſe Poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentue peruncti fecibus ora.

Lineas autem eas fuiſſe, eumq; fabulas edidiſſe dicit Olympiade lxj. Nec deſunt, qui Aeſchylo huius rei palmam tribuere non dubitēt, teſtimonio ſe niti poſſe arbitrati Horatij in Poetica dicentis.

Poſt hunc Perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Aeſchylus;

Cum tamen Aeſchylum his verbis dictum voluerit Horatius (garriat quantumlibet Porphyrion) non Perſonæ ſimpliciter inuentorem, ſed Perſonę honeſtæ, ad differentiam Perſonarum minus conuenientiū, quas reliqui ante illum, vel etiam ille ipſe primis temporibus introduxerat, ex quo factum puto, vt Aeſchylus (quod Philoſtratus refert) Tragœdiæ parens ſit appellatus. Huc forſan crederet aliquis eos Ariſtophanis verſus ἐν βατράχοις pertinere, quos pronun-

nuntiantem introducit Euripidem, cum apud inferos de palma cum Aeſchylo altercaretur.

Primum quidem vnumquempiam ſedere fecit, cooperiens
Achillem aliquem, aut Niobem, faciem non reuelans.

Ni Ariſtophanis ſcholiaſtes aperte doceret, hoc nõ ad Perſonæ, ſed ad mutæ Perſonæ inuentionem pertinere; *Achilles enim* (ait ille) *ſedens eſt, & nihil reſpondens apud Aeſchylum in fabula, cui titulus Phryges, aut Hectoris Lytra, prout etiam in Myrmidonibus ad tertiam vſq; diem ne verbum quidem emittens.* Certe Sudas in voce *Aeſchylus* inuentorem ipſum fuiſſe dicit Perſonarum terribilium, & horrificarum, quod & ſuperius aliunde relatum, Pauſaniaſq; in Atticis eum primum Erynnibus anguineos crines adfinxiſſe. In Suda tamen notabile ἀντιχρόνισμα manifeſtè deprehenditur, cum dicat certaſſe Aeſchylum nona Olympiade; ni mendum potius ſubeſſe, idq; exſcribentis vitio imputare malimus, cui nona fortè, pro ſexageſima nona, in notis numeralibus exprimendis, exciderit. Cui aſtruendæ coniecturæ fidi alicuius manuſcripti opem deſiderarem, vt, quæ vero non admodum diſſentanea videatur, ſi ad ea comparetur, quæ de Aeſchylo Pauſanias habet in Atticis; naualibus ſcilicet eum prę lijs ad Artemiſium, & Salaminam, quæ in Olympiadem lxxv. inciderunt, non ſine Virtutis eximiæ laude interfuiſſe, quin, & ipſum iam morti proximum, in operis cuiuſdam fronte, de

rebus

rebus à ſe præclare geſtis in Marathonia pugna, qua Græci Perſas fugarunt, Olympiade lxxij. Marathonium ſaltum, Perſaſq; ipſos teſtes inuocaſſe. Nihil enim eſt, vt moretur quiſquam Aeſchyli ipſius interpretem, qui ſexageſima eum aſſerit Olympiade claruiſſe, ſi tamen Sudæ fidem ſaluam velit, non eum xlv. annis minorem initium certandi cum Poetis feciſſe. Poſt Aeſchylum, eodem Suda teſte, Phrynicus mulierum Perſonas, pędagogiq; Neophron Sycionius adinuenere: Apud Romanos, ante Liuium Andronicum galeros, non Perſonas in vſu fuiſſe, refert è Diomede Bullengerus; Perſoniſq; primum vti cępiſſe Roſcium Gallum, de quo præclarum eſt illud Ciceronis elogium, oratione pro P. Quinctio, *quod cum artifex eiuſmodi eſſet, vt ſolus dignus videretur eſſe, qui in ſcena ſpectaretur, Vir tamen eiuſmodi eſſet, vt ſolus dignus videretur, qui eo non accederet*. E' Donato autem habemus Minutium, & Prothonium primos Perſonatos tragœdiam egiſſe, quod adeo obtinuit in poſterum, vt Nero ipſe Cæſar, quod eſt apud Suetonium cap. xxj. *Tragœdias cantauerit Perſonatus, heroum, Deorumq; item heroidum, & Dearum Perſonis effictis*; Nō enim immane illud monſtrum rem vllam intentatā reliquit, qua prædeceſſoris Caij inſaniam, vel æmularetur, vel, ſi poſſet, etiam anteuerteret, quem ſupra retulimus, ex Xiphilino, Deorum, Dearumq; imagines ridiculo ſtudio affectaſſe. Vtcunq; tamen

tamen ſit, proprium adeo Tragœdiæ fuit Perſonis vti, vt à fecibus, quibus, ante excogitatas Perſonas, Hiſtrionum ora inficiebantur, quæ Græcis τρύγες appellantur, τρυγῳδίαν primum dictam, mox, leui vſcula facta mutatione, τραγῳδίας eam nomen inueniſſe ſit creditum, à quibus etiam fecibus ſcenicos quoſdam ludiones τρυγοδαίμονες Ariſtophanes appellat. Tragœdiæ Perſonæ, quæ fuerint apud Pollucem habes libro jv. cap. xviij. de ijſdem nonnulla quoq; apud Donatum in Prolegomenis ad Terentium. Earum vero ornatum his verbis deſcribit Lucianus de Saltatione. *Turpe, & minime iucundum ſpectaculum, homo longitudine deformi, atq; incompoſita exornatus, altis calceamentis ingrediens, caput Larua minaci obductum habens, tum peramplo ore hiante, quaſi ſpectatores deuoraturus; Mitto adſcititia pectora, & ventres factitios, adiunctam, & arte compoſitam corporis craßitudinem &c.* Tragœdiæ proxima fuit adeo Satyrica, vt eius quodammodo ſpecies videretur, qualis extat fabula Cyclops inter Euripidæas, quod genus dramatis, licet poſt rudiora illa ſæcula minus in vſu fuerit, ſuas tamen habuit Perſonas, & σχηματισμοὺς, è pellibus, vt plurimum, hircinis, præter alia, quæ Dionyſius deſcribit Antiquitatum lib. vij. & Pollux libro ſupracitato cap. xiix. & xix. quæue huc referre noſtri non eſt inſtituti, cum præſertim de Satyrica copioſus extet liber Iſaaci Caſauboni, viri, quantum

ego

ego quidem iudico, inter literatos noſtri temporis, literatiſſimi. De Comœdia igitur, ſecundum ordinem propoſitum, ſi diſquiramus, eam Perſonis inſtructam fuiſſe reperiemus, in veteri quidem (quod refert Pollux) ſimilibus, vt plurimum ijs, qui ſuggillabantur hominibus, vel etiam maiori cum ludibrio effictis, quod fiebat ideo (ex Ariſtophanis ſcholiaſte referente Bullengero) vt agnoſci poſſent primo intuitu, priuſquam actores aliquid dicerent. Eius rei teſtimonium, exemplo clariſſimo confirmatum, habemus apud Aelianum ποικίλων libro ij. cap. xiij. Suggerentibus Anyto, & Melito, Ariſtophanem ad incilandum Socratem, Comœdiam fuiſſe commentum, quam νεφέλας inſcripſit, eiuſq; effigie Perſonam effictam in ſcenam introduxiſſe, quo ſpectaculo, ceu inuſitato, Athenienſes primum obſtupefactos, deinde, vt eſt vulgi natura ad bonorum odium procliuis, actorem plauſu fauorabili excepiſſe; Socratem vero, qui non forte, ſed conſulto aderat, opportuno Theatri loco ſedens, cum ſurrexiſſet, omnium in ſe conuertiſſe oculos, vt iucundum non minus ſpectaculum præberet ipſe, ſereno vultu, conſtantiq; animo dicaciſſimi hominis cauilla floccipēdens, quam ipſum drama, per ſe ridiculum, eaq; feſtiuitate refertum, qua prędítus Ariſtophanes, vt erat, videri quam maxime auebat. Quam narrationem notatu non indignam, breuibus à me comprehenſam, plenio-

D rem

rem apud ipſum Aelianum, cui libuerit videre erit. Ariſtophanis etiam exemplo animatū Ameipſiam quendam, infimi ordinis Poetam, in Tribone Comœdia Socratem eundem per ludibrium induxiſſe, Laertius Diogenes indicat in eius vita. Veterem hūc morem imitatus Nero, nō Scenam minus, quā Maieſtatem imperij fœdauit, *Perſonis effictis ad ſimilitudinem oris ſui, & fœminæ, prout quamq; diligeret*, quod in eius vita refert Suetonius cap. xxj. &, quod Xiphilinus, in muliebri ornatu Sabinam imitabatur. At non diuturno admodum tempore vetus Comœdia viguit, quę populari ſtatu Athenis imperium obtinente, tanto plebeculæ fauore excipi conſueuerat, vt, quod Iſocrates quæritur oratione περὶ εἰρήνης longe maiore in gratia apud ipſam eſſet, quam oratores de publicis vtilitatibus diſſerentes, adeo inquam, vt impune fuerit ipſius actoribus potentiſſimos quoſq; & præcipuos è Reipublicæ rectoribus contumelioſiſſimis probris impudenter dilaceraſſe. Dum enim ſuis ſe contineret legibus, quibus nixa, quod Horatius ait Satyra jv.

Si quis erat dignus deſcribi, quod malus aut fur,
Quod mœchuſue foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus, multa cum libertate notabat.

Videbatur (præter inſitam popularibus animis ex optimatium vituperatione delectationem) tantum conferre ad rectum ciuitatis ſtatum, quod infamiæ

metu

metu à ſceleribus pleroſq; deterreret, vt, non iniuria de ipſius præcipuis authoribus Eupoli, Cratino, & Ariſtophane Dionyſius Halycarnaſeus ἐν τέχνῃ pronuntiauerit, Philoſophorum eos nihil minus, Politicorumq;, quam Poetarum munus adimpleuiſſe: Exoleuit autem, cum à peiorum imitatione, quæ eius eſt materia, Poetarum vitio ad bonorum criminationem, ſed, & ad Deorum deſpicientiam ſenſim delapſa fuiſſet; vel, quod nimiam eius licentiam reprimendam cenſuerint Athenienſes, lege lata, ſupplicioq; indicto, ſi quis nominatim quempiam probroſis carminibus proſcinderet, quod indicat Horatius in Arte.

In vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi, lex eſt accepta, choruſq;
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Et ad Auguſtum epiſtola prima, libri ij.

Donec iam ſæuus apertam
In rabiem verti cœpit iocus, & perhoneſtas
Ire domos impune minax, doluere cruento
Dente laceſſiti; fuit intactis quoq; cura
Conditione ſuper communi, quin etiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Deſcribi

Quam legem (ſi credimus Acroni ὀνοματομιῶν appellatam) conſimili apud Romanos ſanctioni, de qua S. Auguſtinus ij. de Ciuit. Dei, è vj. Ciceronis de Republica, originem dediſſe veri-

ſimile videtur. Vel etiam ab edendis huiuſmodi fabulis Poetæ ipſi ſua ſponte deſtiterunt (quæ ſcholiaſtis Ariſtophanis eſt ſententia.)

Ad benedicendum, delectandumq; redacti.

Quod deficientibus populi viribus, pariq; illo omnium iure ſimul euaneſcente, cuius præſidio audaciores erant, ſtatuq; in Oligarchiam verſo, certiſſimæ ſemetipſos vltioni obnoxios fore animaduerterent, ni à maledictis temperarent. Cuius rei documentũ quoddam recẽs dederat Ariſtophanes, quinque talentis mulctatus (vt ipſe aſſerit in Acharnanibus) quod Cleonis Perſonam in Equitibus, minio oblitus, egiſſet, quam, præ Cleonis ipſius potentia, nemo auſus erat repræſentare; Quocirca primus ipſe, fabula ſine Choris edita, cui nomen Aeoloſicon, ſtylum vertens à conuitijs abſtinere cœpit. Quod enim multi aſſerunt, Ariſtophanis ſcholiaſtem ſecuti, Eupolim mari merſum ab ijs, quos in Bapteis perſtrinxerat, cognominem ſuæ fabulæ caſum ſubijſſe, tam multi, & multa ſunt, quæ redarguant, vt non inuitus hoc exemplo narrationem deſtitui permittam. Non tamen potui ſine nota Iulij Cæſaris Scaligeri ἀνιστορησίαν prętérire, qui id, quod de Eupoli ſub dubio narratur, cap. vij lib. primi de Poetica, de Cratino aſſeueranter affirmat. Sublata igitur veteri Comœdia (de qua οὐδὲν in præſens ὁρίζω, peculiarem de ipſa tractatiunculam meditans) mediæ, nouæq;

uæq; ſubſecutæ ſunt, in quibus ludicræ quædam, & ad riſum accommodatæ Perſonæ ſunt excogitatæ, quales Menander omnium abſurdiſſimas excogitaſſe perhibetur; Mæſonem hinc quendam Megarenſem Hiſtrionem Perſonam adinueniſſe famuli, & coqui ab inuentore Męſona vocitatam, ex Ariſtophane Bizantio tradit Athenæus lib. xiv. quod & confirmat Feſtus; Cuius Perſonæ, quod proprium eſſet irriſionibus, & dicterijs alios inſectari, ideo σκώμματα eiuſmodi Męſonica etiam dicebātur. Nugæ vero fuerint (quod facere videtur Scaliger Poetices primo cap. xiij.) Męſoni huic vniuerſam potius, quam ſingularem hanc Perſonæ inuentionem tribuere. Ebrioſos quoq; Cratem Comicum, Ariſtophanis ſcholiaſtes ait, ſcenæ inuexiſſe, alij Epicharmum; Athenæus vero lib. x. Aeſchylum primum ex omnibus contendit, Iaſonem ἐν καβείροις ebrium induxiſſe, Heroas teneri mentitus ebrietatis vitio, quo ipſe adeo laborabat, vt niſi ebrius Tragœdijs ſcribendis manum non admoueret, quę propterea Liberi Patris eſſe dictæ ſunt. Quin & libro primo, eo nomine illum reprehendit, quod inepte, ac indecorę Græcos tam ebrios inducit, vt matulas illiſas mutuis plagis perfringant. Horum exemplo, ſubſequentibus temporibus, alij alias ad libitum Perſonas inuenerunt, quas attingit Donatus ad Terentium, & longiori ordine recenſet Pollux lib. jv. cap. xix, quibus

connu-

connumerari poteſt ea, quam geſtãtes σφηνοπώγωνας appellat in Saturnalibus Lucianus. Latinorum primos Comædiam Perſonatos egiſſe Cincium, & faliſcum è Donato comperimus; & primam ex omnibus Næuij quandam fabulam Perſonatos Hiſtriones habuiſſe, voluerunt nõnulli, vt eſt apud Feſtum, vnde Perſonatæ fabulæ ipſa nomen traxerit. *Sed, cum poſt multos annos* (verba ſunt Feſti) *Comædi, & Tragædi Perſonis vti cæperint, veriſimilius eſt, eam fabulam propter inopiam Comædorum actam nouam per Atellanos, qui proprie vocantur Perſonati, quia ius eſt ijs, non cogi in Scena ponere Perſonam, quod cæteris Hiſtrionibus pati neceſſe eſt.* Terentij vero ætate, Hiſtriones Perſonatos egiſſe, præter Donatum, teſtatur vetus ipſius Terentij Codex in Vaticana ſeruatus, in quo Laruati paſſim, Perſonatiq; Hiſtriones picti cernuntur. Mirumq; tanto in honore apud Hiſtriones ipſos Perſonas fuiſſe, vt Theatralis applauſus gloriam illis quaſi acceptam referrent, quod notabiliſſimi euentus exemplo confirmat Plinius Naturalis hiſtoriæ lib.vij. cap.liij. M.Ofilium Hilarum Comœdiarum Hiſtrionem narrans, cum populo admodum placuiſſet, die natali ſuo, conuiuio exhibito, Perſonam eo die vſurpatam intuentem, coronam è capite ſuo in eam tranſtuliſſe, taliq; habitu rigentem, nullo ſentiente expiraſſe. Quid vero, ſi circumforaneos iſtos ἀγύρτας, qui cantionibus inconditis, rudique

dra-

dramatis quadam ſpecie plebeculam alliciunt, cui medicaminibus illis ſuis imponant, priori ęuo non defuiſſe, neq; minus, quam nunc temporis Perſonis vſos fuiſſe dicamus? Non defuerunt tamen, ſi credimus Athenæo lib. xiv. qui tale prorſus inſtitutū profiterentur, quos μαγωδούς, vt & Strabo libro itidem xiv. artem vero μαγωδίαν idcirco aſſerit appellari, quod ſuis illi cantionibus Magicæ artis præſtigia, medicamentorūq; vires declararent: Eos vero quam ſæpiſſime, argumento è Comœdis deſumpto, varias Perſonas repræſentaſſe, nunc fęminæ, nunc lenonis, nunc adulteri, nunc temulenti. Apud Heſychium *μαγωδή mollis eſt ſaltatio,* ὄρχησις ἁπαλή, *dicta* (inquit ille) *à Chryſogono Mago*. Compares Magodis fuiſſe quodammodo videntur ij, quos Athenęus idem φαλλοφόρους ait appellari, item, quos ἰθυφάλλους ex Semo Delio, quorum illi, quaſi Hiſtrionum præſultores in ſcenam prodibant, carmina quędam Baccho pręcinentes, non ij quidem Perſonis faciei admotis, ſed hederaceo quodam integumento adoperti, denſiſq; floribus, ac hædera ornati, ita, vt peculiari quodammodo Perſonati apparerent. ἰθύφαλλοι vero Perſonati prorſus, coronaſq; geſtantes ebrios referebant, quorū munus erat, vt φαλλὸν geſtantes, carmen quoddam obſcœnum, quod nomen ipſum deſignat in Theatris proferrent, illudque idem fortè eſt, quod φαλλικὸν ὄρχιμα ἐπὶ Διονύσῳ Polluci dicitur lib. jv. cap. xiv.

xiv. *Phallica ſaltatio in honorem Bacchi*. Sed his relictis ad ὄρχησιν tranſeamus, quæ mirabilis præ cæteris, quod ſupra iam diximus, inter ſcenæ ſpectacula extitit, de qua vetus epigramma.

Tot linguæ quot membra viro, mirabilis ars eſt,
Quæ facit articulos, ore tacente, loqui.

Nulla etenim fabula erat, dramati accommodata, quam geſtibus, ſaltuq; non ita exprimeret ſaltator, quin, vt ait Lucianus de Saltatione, *Perſonis in ſcenam introductis geſtibus per omnia reſponderet, neq; ea, quæ dicuntur ab introductis optimatibus, aut Tyrannicidis, aut agricolis, aut mendicis diſcrepabant, ſed in vnoquoq; illorum proprietas, & excellentia demonſtrabatur*: Sic, vt Demetrius quidam Philoſophus, ad huiuſmodi aliquando ſpectaculum inuitatus, audire ſe, non tantum videre dixerit ea, quæ ſaltator faceret. Saltatores autem Perſonas habuiſſe, tum veriſimilitudo docet, ex diuerſimodæ imitationis neceſſitate deducta, non enim, abſq;, tali figmento, exacte poterat exprimi pars illa ὀρχήσεως, quam, è tribus ſecundam, σχῆμα Plutarchus appellat συμποσιακῶν jx. problemate xv. quod in eo geſtu conſiſteret, ex quo propoſitæ fabulæ imitatio dignoſcebatur: Tum verbis diſertiſſimis Artemidorus cap. lxxiix. ὀνειροκριτικῶν. *In theatro ſaltare ſibi videri compoſitum ad hoc, & alio apparatu inſtructum, probariq;, ac laudari, pauperi quidem opulentiam ſignificat, ſed non vſq; ad ſenectutem; Regias enim*

nim Perſonas exprimit, & imitatur, & multos miniſtros habet ſaltator, verum poſt actum, & finitum drama ſolus relinquitur. Sed apertius multo Lucianus his verbis. *Saltationis habitus, quam decens ſit, & modeſtus, quorſum attinet dicere, cum cæcis quoq; iſta ſint perſpicua. Larua ipſa pulcherrima, & ſubiectæ ſabulæ reſpondens, non immane hiat, vt Tragicæ, ſed ſaltationi per omnia conuenit.* Quin, & huiuſmodi ſaltatores ex eo Pantomimos appellatos idem tradit, quod, vel vnus ſaltator tot Perſonas ſuſtineret, quot partibus fabula conſtaret. *Pantomimo nanq;* (quod Caſſiodorus ait Variarum jv. epiſtola vltima) *à multifaria imitatione nomen eſt: Idem corpus Herculem deſignat, & Venerem; fœminam præſentat, & marem; Regem facit, & militem; ſenem reddit, & iuuenem, vt in vno videas eſſe multos, tam varia imitatione diſcretos.* Propterea barbarum quendam admiratum, quod quinque Perſonas ſaltatori vnico apparatas vidiſſet, qui ſe omnes repræſentaturum polliceretur, Lucianus dixiſſe refert; videri ſibi; animas plures habere eum, qui talia auderet vnico tantum corpore præditus. Circa Augusti primum tempora artem hanc prodijſſe, auctor eſt Zoſimus, de qua, plura qui volet, vel ex Luciano hauriat, è quo fonte pauca hæc propinaſſe ſatis habeo, vel ex Plutarcho, quo ſuperius digitum intendi, vel etiam ex Atheneo lib. j. Si non ex ijs, quæ multa collegere, Scaliger Poetices primo, cap. xiix. &

Bullengerus primo de Theatro cap.xliij. Ad vlteriora enim me ipſius argumenti ratio, ſuo quidem iure, non tergiuerſantem, auocat.

PErſonæ, & σχηματισμοὶ in ſacris celebritatibus. In Saturnalibus. Nonis Caprotinis. Bacchi ſolennibus, vbi de Bacchanalibus, & Liberalibus. In minuſculis Quinquatribus. In Megalenſibus. Apud Coos in Herculis ſacris. Naharualorum ſacerdos. Argiuarum mulierum ὑβριστικά, ijſque pene ſimilis Charondæ ſanctio. Sacra Veneris in Atthide; Romæq; Mutini Titini; & quis ille Deus. Pœnorum mos in filijs Saturno immolandis. De Bona Dea Iacobonius quidam notatus. Ex Apuleio Iſidis Pompa. Calcagnini lapſus. Syriæ Deæ circumlatores.

Caput III.

POST Scenæ, Theatriq; ſpectacula, nullibi magis apud veteres in vſu fuiſſe Perſonam, veſtituſue abſonam mutationem obſeruaui, quam in eorum, quos veluti Deos habebant feſtis, ſacriſq; recolendis, quo fit, vt omnem illum cultum, ſui ipſius cauſa, per omnia ridiculum, ex huiuſce ritus acceſſione, tanto maiori ludibrio dignum fuiſſe appareat, vt ab eo non ſatis

demirer,

demirer, poſt diuturna tandem ſæcula, ſapientiſſimos homines, immo & gentes vix auelli potuiſſe. De mutua inter Dominos, & ſeruos veſtium permutatione, quæ per ſeptem dies menſe Decembri fiebat inhonorem Saturni, notum eſt magis, quam, vt explicatione indigeat, cum ex antiquis habeamus Lucianum,& Macrobium peculiaribus libris Saturnaliorum nomine, ſingula ad hunc ritum attinentia pertractantes: è quibus non omittendum illud occurrit apud Lucianum, quod è re noſtra eſt, paucis forte notatum; fas fuiſſe ijs diebus, præ cęteris ſolutioris ludi generibus, facie fuligine oblita incedere. Saturnalia etiam fœminis propria fuiſſe Calendis Martijs, affirmat Lazius lib. x. commentar. cap. jx. in quibus conſimilis veſtium mutatio ab ijs vſurparetur, quæ præter auctores ab ipſo citatos, innuit Macrobius Saturnalium primo, cap. xij. Et ne inuidētiæ cauſa inter ancillas, & famulos altercatio oriretur, Feſtum ancillæ quoque, quam ſimillimum, quod Nonas Caprotinas appellarunt ex eo nactæ ſunt, die quinta Iulij Menſis, quod vt refert ἐν παραλλήλοις, & alibi Plutarchus, cum bello Gallico, hoſtilis concubitus dedecus à Matronis, vafro commento, auertiſſent, dignæ viſæ ſint, quæ in huius facinoris memoriam, ſtato die, matronali veſtitu ſuperbirent. Quod, ex pari euentu, apud Smyrnæos quoq; celebre fuit. Si vero hæc præterire velimus,

non prætereunda certe Bacchi ſolennia, in quibus talem imprimis ritum vſurpatum ſcimus. Threiciarum mulierum Bacchantium habitus, quo ſchemate, Prognes aſtu, Philomela deliteſcens, Terei cuſtodiam euaſit, nil aliud, quam Laruas quaſdam fuiſſe deprehēderit, qui Ouidij hos verſus vj. Metamorph. attentius conſiderauerit.

Tempus erat, quo ſacra ſolent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conſcia ſacri,
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte ſua eſt egreſſa domo Regina, Deiq;
Ritibus inſtruitur, furialiaq; accipit arma;
Vite caput tegitur, lateri ceruina ſiniſtro
Vellera dependent, humero leuis incubat haſta.

Et paulo poſt.

Germanamq; rapit, raptæq; inſignia Bacchi
Induit, & vultus hæderarum frondibus abdit.

Cæterum hunc ritum, non apud Thraces tantum, ſed & apud Græcos, & Latinos frequentem, peruetuſtumq; fuiſſe ex Virgilio habemus Georgicorum ij. cum luculenta adeo Perſonæ deſcriptione, vt ea, quæ attuli nullum certius argumentum requirant.

Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proſcenia ludi;
Præmiaq; ingentes pagos, & compita circum
Theſidæ poſuere, atq; inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos ſaliere per vtres;

Nec non Auſonij, Troia gens miſſa, coloni
Verſibus incomptis ludunt, riſuq; ſoluto
Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis.

Ne quis autem putaret de Bacchanalibus loqui Virgilium, quorum, & turpitudo nota eſt, & inſtitutio recentior, quæque breui poſt (ante Virgilium certe) ob flagitioſam obſcęnitatem Roma eiecta fuiſſe perhibet Liuius lib. xxxix. ſacra hæc Liberalia fuiſſe ſciendum eſt, in honorem Liberi Patris, ad vberiorem vinearum prouentum impetrandum inſtituta, quod ex eo conſtat, qui proxime poſt ſupracitatos ſequitur Virgilij verſu.

Hinc omnis largo pubeſcit Vinea fœtu;

Ea Græcis διονύσια fuere, neq; flagitioſis, & nocturnis congreſſibus, vt Bacchanalia, ſed ludicris quibuſdam, & ridiculis, tum quouis anni tempore potu vini vberioris ſolenniter peragebãtur, tum etiam præfinitis diebus. Incidebant enim Romæ poſt veris initia, quo tempore vina à fecibus eximebantur: In Græcia vero, quod Theophraſtus expreſſe docet χαρακτήρων cap. iij. περὶ ἀδολεσχίας, in menſem ποσειδεῶνα; qui, vel ſit December, vt facit Theodorus Gaza; vel Ianuarius, vt Ioſephus Scaliger, vel vtriuſq; partem occupet, quod pluribus probatur, vt magis conſentaneum; τοῦ παντὸς διαμαρτάνει Auberius, qui hunc Septẽbrem interpretatur, πυανεψιῶνα Iulium, Βοηδρομιῶνα Iunium, quorum ille verius ſit

Octo-

Octobris, & Nouembris pars, hic vero Septembris, & Octobris. Sed, ne longius euagemur, quod in his tralatitijs haud difficulter euenit, pręter hæc Bacchi ſacra, fuerunt etiam minuſculæ Quinquatrus, in honorem Mineruæ, in quibus Perſonæ adhiberentur, ſi Plutarcho ſtandum, quęſtionum Romanarum lv. Idibus Ianuarijs; ſi vero Ouidio, faſtorum vj. cui etiam Cenſorinus adſtipulatur cap. xj. Idibus Iunijs. Ouidius.

Etiam Quinquatrus iubeor narrare minores,
Huc ades ò cæptis, flaua Minerua meis.
Cur vagus incedat tota tibicen in vrbe,
Quid ſibi Perſonæ, quid toga picta volunt?

Cenſorinus vero. *Non tibicinibus, per quos numina placantur eſſet permiſſum, aut ludos publice facere, aut veſci in Capitolio, aut Quinquatribus minuſculis, hoc eſt Idibus Iunijs* (malim vrbem, ſi corrigendi ius mihi arrogarem, non enim facile occurrit, hoc alibi, quam Romæ factitatum) *veſtitu, quo vellent Perſonatis, temulentiſq; vagari.* His accedunt, quæ ſcribit Valerius lib. ij. cap. v. à quo cœremoniæ huius originem petere cuiuis erit in promptu. *Tibicinum* (inquit) *Collegium ſolet in foro vulgi oculos in ſe conuertere, cum inter publicas, priuataſq; ferias, actiones, Perſonis tecto capite, variaq; veſte velatis, concentuſq; edunt.* In Megalenſibus quoq;, qui à die ante Nonas Aprilis, vſque ad v. Idus, in honorem Matris magnæ, celebrabantur, ait

libro

libro primo Herodianus; *Summam omnibus quouis ludendi modo conceſſam licentiam, adeo, vt vnuſquiſque quamcunq; vellet Perſonam repræſentaret, neq; vlla eſſet tam magna, aut eminens dignitas, cuius habitum non liceret ei, cui lubitum fuiſſet, induto ludere, & veram ſpeciem occultare, ita vt non facile eſſet eum, qui imitaretur ab eo, qui reuera eſſet dignoſcere*; ſic, vt licentiam huiuſmodi ad ſtruendas Commodo inſidias opportunam putauerint nonnulli, infauſto tamen euẽtu. In his etiam ſacris, ante Deæ ſimulacrum ludere, Matronaſque ſpectatæ pudicitiæ pſallere ſolitas, memoriæ prodidit Alexander ab Alexãdro Genialium xvj. cap. xix. quin, & conuiuia ſodalitateſq; inuicem agi; &, quod Ouidius teſtatur faſtorum jv. Scenici ludi populo exhiberi.

Scena ſonat, ludiq; vocant, ſpectate Quirites,
Et fora Marte ſuo litigioſa vacent.

Herculis etiam ſacra apud Coos Antiſtitem auſpicaturum, muliebrem ſtolam induiſſe, capitique mitram circundediſſe, narrat Plutarchus quæſtionum Græcarum lviij. ex eo occaſione deſumpta, quod Hercules ipſe, è Troia rediens, illuc tempeſtate delatus, cum Meropum multitudine opprimeretur, ad Threſſam quandam mulierem confugere, taliq; illos habitu fallere ſit coactus. Eodem prorſus ornatu (Tacito referente) Caſtoris, & Pollucis antiquæ religionis luco, apud Naharualos in Sueuia ſacer-

dos

dos præſidebat. E contra vero, mulieres apud Argiuos, patriæ ab hoſtibus Spartanis, poſt viros ingenti interneeione cęſos, proprio Marte vindicatæ, glorioſum illud μνῆμα ſeruarunt, quod Plutarchus ἐν γυναικῶν ἀρεταῖς commemorat, vt in ipſo Nouilunio quarti menſis (qui Thot olim Aegyptijs, ipſis pari ſignificatione ἑρμαῖος, nobis September eſt) quo die ab ipſis proſpere pugnatum fuerat, ſacra quotannis celebrarentur ὑβριστικά, ideſt contumelioſa, quibus mulieres ipſæ virilibus tunicis, viri autem muliebribus induti intereſſent. Qua in re non tam videtur admiratione dignum, quod fœminile robur Naturæ modum exceſſerit, quin vberiorem riſum eliciat turpis virorum tolerantia, qui talem à ſe, quaſi muliebris ignauiæ confeſſionem extorqueri permiſerint: Recte enim, ſapienterq; Charondas (quod ſcribit Diodorus lib. xij) nullum cenſuit grauius ſupplicium irrogandum ijs, qui, vel in prælijs ordines deſeruiſſent, vel patriæ cauſa armorum periculum ſubterfugiſſent, quam, vt in certiſſimum timiditatis, & inertiæ teſtimonium, muliebri ſtola exornati in medio foro omnium oculis exhiberentur. Cyprij quin etiam, quod Venerem marem ſimul, & fęminam exiſtimarent (vt cap. viij. lib. iij. Saturnalium Macrobius) ſignum ipſius habuerunt ſtatura, effigieq; virili, vtpote barbatum, veſte autem muliebri, cui ſacrum facturi apud Atthidem viri ſimul, &

mulieres

mulieres indumenta viciſſim commutabant. Et, Feſto docente; *Mutini Titini ſacellum fuit Romæ, cui mulieres velatæ togis prætextis ſolebant ſacrificare.* Quod velamenti genus, cum vtiq; eſſet extraordinarium, non iniuria inter Perſonas locum ſibi vindicat; ſeu prætextam velimus (quod vero videtur ſimilius) peculiarem fuiſſe Magiſtratuum quorumdam, puerorumq; nobilium; ſeu cum Aſconio Pediano fœminis vſq; ad nuptias etiam communem. Mutinus autem ille erat, quem Arnobius libro jv. & Lactantius Inſtitutionum 1.cap.xx. Mutunum appellant, cuius immanibus pudendis, horrentiq; faſcino (ex quo forſan tales aliqui mutoniati dicuntur) ſponſæ nubentes inſidere permittebãtur, quaſi auſpicabile ducerent cæca illa pectora, quod illarum pudicitiam Dea ſter aliquis prior delibaſſe videretur. Ne autem pars vlla nefarij cultus Perſonæ velamento deſtitueretur, apud Plutarchũ περὶ δεισιδαιμονίας refert Empedocles, ſolitos fuiſſe Pœnos, quotieſcunque propria pignora hoſtias Saturno immolarẽt (quod conſuetum illis, præter omnes humanitatis leges) ipſorum genuinam formam alio ſchemate transformare, ea forte de cauſa, ne patrius affectus ab illa tam perſpicua agnitione excitatus, facinus execrandum retardaret. In ſacris etiã Bonæ Deæ Perſonas adhibitas, tradit Iacobonius quidam, de Veteri Cæſiorũ gente, quo auctore non compertum: Suſpicor vero,

 in quoſ-

in quoſdam verſus illum incidiſſe, quibus Iuuenalis Satyra ij. fœdiſſimas ſuorum temporum libidines exagitans, in ipſius Deæ ſecretis ſiniſtrum moré inualuiſſe demonſtrat, vt excluſis à limine fœminis, ſolis maribus aditus ad illa pateret, cum alioquin religiosè adeo mares arceri conſueuiſſent, vt etiam picturæ velarentur, quæ virilis ſexus figurã repræſentarent; triſtèq; adeo piaculum admiſſum crederetur, ſi cuius forte eo peruaſiſſet audacia, vt non niſi grauiſſimo ſupplicio expiari poſſet, quod talem ob cauſam, decreto Senatus, haud dubiè Clodius pertuliſſet (Cicerone pluries aſſerente) ni turpiſſimo corruptelæ genere à nefarijs iudicibus abſolutioné extorſiſſet. Vidit, inquam, aut fallor, verſus illos Iacobonius, putauitq; apparatum illum, quo viri modis omnibus in fœminas deformati deſcribuntur, non, vt res eſt ad execrandæ libidinis vſum, ſed ad ſacrorum ritum pertinere; quæ dicta ſufficiant, ne videar in lapſibus alienis (quod angue peius exhorreo) ingenioſus eſſe velle; licet Iacobonius idé, cum eandem, quæ Iſis eſt, faciat Bonam Deam, manifeſtiſſimo rurſus, nec tolerabili errore labi videatur. Iſidis tamen ſacrum apparatum, tanta ſchematum diuerſitate, ridiculisq; cõmentis inſtructum deſcribit Apuleius Metamorphoſ. lib. xj. vt nulla verius Pompa; Perſonatorum quoddam ſimulachrum, & imitationem repræſentet. *Ecce* (inquit ille) *Pompæ*

magnæ

magnæ paulatim procedunt anteludia, vocibus cuiuſq; ſtudijs exornata pulcerrimè. Hic incincto baltheo militem gerebat; illum ſuccinctum chlamyde copides, & venabula venatorem fecerant; alius ſoccis obauratis, indutus ſerica veſte, mundoq; pretioſo, & adtextis capite crinibus, inceſſu perfluo fœminam mẽtiebatur; porrò alium ocreis ſcuto, galea, ferroq; inſignem è ludo putares gladiatorio procedere: Nec ille deerat, qui Magiſtratum faſcibus purpuraq; luderet; nec, qui pallio, baculoq;, & baxeis, & hircino barbitio Philoſophum fingeret; nec, qui diuerſis arũdinibus, alter aucupem cum viſco, alter piſcatorem cum hamo indueret. Cætera verò, quæ longa oratione proſequitur Apuleius, qui legere apud ipſum volet, haud iniucundam deſcriptionem habebit frequentiſſimę vtriuſq; ſexus turbæ, in qua alius prout libido eſſet alium geſtaret habitum, à vero tamen longe diuerſum, & in qua, vel ipſi Antiſtites laruatorum præſeferrent imaginem, partim auguſtiori, quam pro cõſuetudine indumento, partim vero canis, aut etiam bouis facie ſuſcepta. Quæ licet ex Aegyptiorum inſtitutis emanaſſe videantur, non tamen ferendum, quod in Perſonatis Calcagninus hunc locum innuens, de Aegypto loquatur, cum apud Cenchreas, quod fuit Corinthiorum nauale, hæc ſe vidiſſe referat ὄνειος ille Philoſophus. Myſtas etiam Syriæ Deæ, quodammodo Perſonatos eius ſimulachrum deduxiſſe auctor eſt Apuleius idẽ Metamorph ijx.

Varijs eos, dicens, *coloribus induſiatos, & deformiter formatos, facie cænoſo pigmento delita, & oculis obunctis graphicè prodijſſe, mitellis, & crocotis, & carbaſinis, & bombicinis iniectos.* Et hæc quidem de Perſonarum in ſacris, feſtiuiſq; Idolorum diebus apud veteres vſurpatione.

IDem ritus in epulis, & comeſſationibus, teſtimonijs, & exemplis comprobatus. In ijſdem Larua argentea è Petronio. ϛομάτια *apud Auſonium. Mos Aegyptiorum, Chinenſium, Coorum, & mulierum Argiuarum. Lycurgi inſtitutum.*

Caput IV.

DEORVM ſacris, atq; ſolennitatibus epulæ, & conuiuia proximè accedunt, ſiue publica ea ſint, ſiue priuata; In ijs verò Perſonas nōnunquā adhibitas, & σχηματισμοὺς teſtes ex antiquitate locupletiſſimos habemus. Athenienſium quidem moris fuiſſe in talibus Perſonas geſtare, Demoſthenes de falſa legatione docet, his verbis de Epicrate loquens. *Et huius execrādi Cerybionis, qui in ſolennitatibus ſine Perſona comeſſatur.* Homini ſic exprobrans ſummam impudentiam, quod eum non puderet aliorum conſuetudini aduerſari, & ſine Perſona publico, feſtoq; conuiuio inte-

intereſſe. Idem etiam apertè ſatis Philoſtratus innuit ἐν εἰκόσι Comum Deum deſcribens, quem multa turba circumſeptum depingit, *in qua* (inſit) *mulierculæ cum viris incedunt, & calceamentum commune habent, & præter propriã amiciuntur conſuetudinem, nam Comus, & mulieri virum agere, & viro ſtolam induere muliebrem, muliebriterq; incedere permittit;* vtpotè, qui ebrietatis, & comeſſationum Deus ſit creditus, vt Philoſtratus idem infra ἐν Βοσπορῶ, & ἀνδριόις. Neq; exẽpla deſunt ad hæc cõprobanda, legimus enim apud Athenæum lib. xij. Alexandrũ illum Magnum cum lautius ſolito conuiuia celebraret, nunc Hammonis habitum purpureum, & cornua, tanquam Deum geſtaſſe, nunc in Dianam ſe, aut Herculem, aut Mercurium refinxiſſe, quæ ſanè fictiones, effigierumq; variationes (abſque oris tegumento fuiſſe concedamus) Regem tamen illum verè lauratum, Perſonatumq; conſtituebant. Pari modo Auguſtus epulum amicis dediſſe traditur, quod vulgo δωδεκάθεος vocabatur, in quo Deorum, Dearumq; habitu exornati conuiuæ diſcumbebant; ipſeq; præcipuè Apollinis ornatu conſpicuus. Qua de re feſtiuũ eſt hoc, quod ſequitur Epigramma apud Suetonium in eius vita capite lxx.

Cum primum iſtorum conduxit menſa choragum,
Sexq; Deos vidit Mallia, ſexq; Deas;
Impia dum Phœbi ludit mendacia Cæſar,

Dum

Dum noua Diuorum cænat adulteria:
Omnia ſe à terris tunc numina declinarunt,
Fugit & auratos Iupiter ipſe thoros.

Quin, & publicè acclamatum eſt, Deos frumentum omne comediſſe, cum ſumma penuria, & fames inter hæc ciuitatẽ vrgeret. Solitum etiam fuiſſe, vt Laruæ quædam in medium conuiuiũ iacerẽtur, ea arte fabricatæ, vt figuram quamlibet exprimerent è Petronij Satyrico vulgatum eſt, cuius hæc ſunt verba. *Potantibus ergo, & accuratiſsimè lautitias nobis mirantibus, Laruam argenteam attulit nobis ſeruus, ſic aptam, vt articuli eius, vertebræq; coactæ in omnem partem flecterentur. Hanc, cum ſuper menſam ſemel, iterumq; abiecisſet, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adiecit;*

Heu, heu nos miſeros, quam totus homuncio nil eſt,
Sic erimus cuncti, poſtquam nos auferet orcus.

Quæ res ideo fiebat, vt mutationis, breuitatisq; vitæ homines commonefacti ad lætitiam incitarentur, quò de præſentis vitæ fructu nihil abijcerent. Tangit etiam hunc morem Auſonius in Præfatione Eydilli xiij. ludicriq; hoc genus illud eſſe aſſerit, qđ ſupra diximus σωμάτιον, Latinis oſcilla nuncupari. Id verò notum eſt ab Aegyptijs profectũ, apud quos ſolenne erat (teſte Herodoto in Euterpe) vt vnus aliquis ligneũ cadauer inter epulas circumferret, conuiuas hoc pacto ad bibẽdum, & oblectationem inuitans

uitans

uitans. Nec prætereundum hoc loco, quod de Chinenſibus ſcriptum inuenimus, quam gentem bonis moribus excultam, multarumq; rerũ admirabilium ante Europæos inuentricem fuiſſe cõſentiunt de rebus Indicis vniuerſi ferè Scriptores; conſueuiſſe eos ſcilicet, vt nullius generis lautitiarum deſideriũ relinquatur, conuiuas, quos opiparo admodum apparatu excipiunt, per homines Perſonatos iocis, & facetijs oblectare. Pertinet huc etiã, quod de Cois habet Plutarchus quæſtionum Græcarum lijx. ſtatutum apud eos, vt in nuptiarum ſolennibus vir muliebri veſte vteretur, quo veluti Symbolo demõſtratum fuiſſe crediderim, vel alternam operam viri, & vxoris in re familiari adminiſtranda neceſſariam, vel potius virilem animum vxorijs, patrijſq; affectibus debilitari, quaſiq; effęminari plerunq; ſolitum, iuxta eam Lucretij ſententiam.

Et Venus imminuit vires, pueriq; Parentum
Blanditijs facilè ingenium fregere ſuperbum.

Quam Taſſius noſter Poematis emendatiſſimi Rhapſodia x. In Orcano quodã elegantiſsime expreſſit.

E lieto homai de' figli, era inuilito
Ne gl'affetti di Padre, e di Marito.

Huic vero Coorum conſuetudini legem, quaſi contrariã ab Argiuis mulieribus, poſt rem bene geſtam inſoleſcentibus ſancitam, qua nuptæ in ipſo concũbendi actu barbam habere iubebantur, ſat erit digi-

to innuiſſe apud Plutarchum de mulierum virtutibus, cum nihil ſuboleat prorſus, niſi muliebris impotentiæ redundantiam, in virili ſexu proculcando ferociter debacchantem. Probabiliore conſilio apud Spartanos Lycurgus nubentibus fœminis virilem habitũ, capillorumq; tonſum deſignauit (quod ex eiuſdem auctoris arcula deprompſimus) vt, quas cæteroquin maſculis exercitationibus aſſuefactas volebat, tali myſterio commonefaceret, ad hoc potiſſimum virile robur, animumq; neceſſarium ipſis futurũ, vt onera vitæ coniugalis intrepidè ſuſtinerẽt.

Perſonæ in Triumphis θρίαμβος vnde. Huius rei ab Athenienſibus origo. Perſonæ in bellis, & σχηματισμοὶ ad hoſtes decipiendos, ſed, & ad terrendos, cuius rei exempla è Gelonis, Aethiopibus, Phocenſibus, Ariјs, Hunnis, & Britannis, vbi per occaſionem glaſti vox aſſerta apud Cæſarem; & de Agathyrſis Seruius mendaciј conuictus. Exemplum è Britannicis item mulieribus. De veteribus quibuſdam armaturis, & Turcarum Dellyis.

Cap. V.

SI verò in bellis etiam, immo, & in ipſa Triumphi celebritate Perſonarum quãdam ſpeciem viſam dicamus, ne quis abſurda nimis me proferre exiſtimet: De triumphis enim notum eſt, adeo, vt à thriјs, quæ ficul-

ficulnea ſunt folia, quæq; ante inuētas Perſonas earum vicem ſupplebāt, Triumphi nomen deductum aliqui velint. *Priuſquam enim* (ait tomo ij. Zonaras in Diocletiano) *ſcenici Perſonas excogitaſſent, ficulneis folijs facies velati, dicteria verſibus Iambicis proferebant, quam licentiam & milites in Victoriæ feſtiuitate, eodem ornatu, in Victores vſurpabant, atq; hinc Triumpho nomen:* ἀ θρίον, ſcilicet, & ἴαμβος, θρίαμβος, quę vox paulíſper immutata latine Triumphum effecit, quod & Sudas quaſi confirmare videtur; licet alij non deſint, qui nomen hoc aliundè deriuaſſe opinentur. Vtcunq; ſit, talem apud Romanos militum licentiā in Triumphis nō eſt, qui ignoret, quod validiſſimi argumenti loco deſeruit. Indicat præ cæteris lepidè Martialis lib. jv.

Conſueuere iocos veſtri quoq; ferre triumphi,
Materiem dictis nec pudet eſſe Ducem.

& lib. vij.

Feſta coronatus ludet conuitia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit equos.

Quam licentiam à veteri Athenienſium inſtituto fluxiſſe, vero haud abſimile videtur, apud quos nihil minus permittebatur Perſonatis hominibus celebres quoſcunq; viros, in publicis Pomparum apparatibus, conuitijs appetere. Quod priuſquam occurreret apud Dionyſium Halicarnaſſeum lib. vij. didiceram ego ex Demoſthenis oratione περὶ τῆς

παραπρεσβείας, in qua ta le probrum ab ipſo Aeſchini obijcitur. *Etſi pileolo capiti impoſito obambularis, & in me conuitia dixeris;* quo loco eius ſcholiaſtes Vlpianus annotat; *Homines Perſonas geſtantes in Pompis conuitiari ſolitos, infraq; eas pileolos habuiſſe, ne læderetur, & attereretur caput;* non tantum πιλίδια nominans, vt Demoſthenes, ſed expreſsius etiam προσωπεῖα. Si quis autem abſurdum exiſtimaret, quod pileolos infra Perſonas habuiſſe tales dicantur, qui, ſecundum probabiliorem veriſimilitudinem, eas infra pileolos habuiſſe debuerant; is conſiderandum ſibi proponat, nulla re nos prohiberi, quo minus credamus, fieri potuiſſe, vt Veterum Perſonæ ea fuerint forma, & magnitudine, qua, ſinciput vniuerſum occupantes, eiuſmodi pileolis locum infra ſe facilè relinquerent. Adſtipulantur ijs, quæ diximus, Hermogenes libro de Methodo grauitatis, nec non Plutarchus ἐν πολιτικοῖς παραγγέλμασι, ciuilem virum à tali petulantia ſpecioſiſſimo auocamento deterrés: Atq; hinc eſt, quod Socrates nihil commotus ſit, ob contumelioſa in ſe Ariſtophanis verba, quod (vt eſt apud eundem περὶ παίδον ἀγωγῆς) nihil differre perſuaſum haberet, in Theatro ne, an in publico conuiuio dicterijs inceſſeretur. Quis neget autem, haud multũ à Perſonatis diſtaſſe Alexandrum illum Magnum, eiuſq; copias, cum (vt refert Q. Curtius, cæteriq; eius vitæ Scriptores) comeſſabundus per Carama-

ramaniam inceſsit, Bacchi cum triumphum imitatus, ita, vt exercitus ille non militum, ſed furentium Baccharũ chorus videretur. Et hæc quidem de Triumphis ad propoſitum argumentum in mentem venere. De Perſonis verò, ſeu Perſonarum quadã ſpecie in ipſis prælijs, vel ad circumueniendos, vel ad perterrefaciẽdos hoſtes vſurpata; quantum quidem ad fallendos, hoc inter ſagaciora ſtratagemata ſemper obtinuiſſe teſtãtur hiſtoriarũ monumenta, maximèq; qui talia collegere Frontinus, & Polyænus, vt valentiores quiq; è militibus, ex occaſione, vel in fœminilem habitum cõponerentur, quod fecit Solon aduerſus Megarenſes, vel etiam in hoſtilem, qđ Darius aduerſus Sacas, Cimon aduerſus Perſas, Cato aduerſus Pœnos, alijq; aduerſus alios fecere. At quod ad terrorem inferendum, vt res eſt minus fortaſſe cognita, pluribus videtur exemplis confirmanda. Horrendum præbuiſſe ſpectaculum, ſuper omnia Laruarum terriculamenta, credendi ſunt Geloni (è Scythis ij fuere) de quibus Claudianus aduerſus Rufinum primo.

Membraq; qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus.

Ex quo *Pictorum* Epitheton nacti ſunt apud Virgilium ij. Georgicorum. Hi prodeuntes in prælium, quod Pomponius Mela docet libro ij. cap. j. atteſtaturq; Solinus capite xxv. *Hoſtium cutibus equos, ſeq; velabant, illos reliqui corporis, ſe capitum,* quod & quo-

 tidia-

tidiano veſtitu Antropophagi fecere; *Cutibus cum capillo* (verba ſunt Plinij libro vij. cap. ij.) *pro manteli bus ante pectora vtentes.* De Aethiopibus habet Alexander Genialium 1. cap. xv. eos dimidiatum corpus minio, dimidiatum gypſo illinire ſolitos, quod & Phocenſes aliquando feciſſe, tradit Herodotus Vrania, Telleam quendam Eleum vaticinum narrās, ſexcentos viros è Phocenſibus præſtantiſſimos, gypſo tam ipſos, quā arma obleuiſſe, eoſq; ſub noctem Theſſalis immiſiſſe, quos Theſſalorum primo excubitores, prodigium quoddam arbitrati, mox exercitus ipſe adeo exhorruit, vt ad ampliſſimā victoriam locum Phocenſibus dederit. Arij Germaniæ populi (vt eſt apud Tacitum in Germania) *Inſitæ feritati tinctis corporibus arte lenocinabantur, ipſaq; formidine, atq; vmbra feralis exercitus, terrorem inferebant, nullo hoſtium ſuſtinente nouum, ac velut infernum aſpectum.* Quamobrem non penitus laude caret, quod hiſce commentis tot, tantæq; nationes terribilem aſpectū in militaribus congreſsibus affectauerint. Nam, qđ ſubijcit idem Tacitus, *Primi in omnibus prælijs oculi vincuntur.* Hunni etiam præliaturi, ſi Bonfinio fides Hiſtoriæ Hungaricæ lib. ſecundo. *Hirſutis ſe pellibus induebant, barbiſq; demiſſis, & intonſis crinibus, villorum inſtar feroces tantum terroris toruis obtutibus adijciebant, vt ſolo aſpectu, ne dum congreſſu hoſtes abſterrerent.* Sed omnium maximè, quod ſciam, Britan-

nis

nis celebris hæc cõſuetudo fuit, *vt glaſto ſe inficerent, quod cæruleum efficit colorem, atq; hoc horribiliori eſſent in pugna aſpectu;* quod de ijs teſtatur Cæſar belli Gallici lib. v. apud quem, non ſatis mirari poſſum, quãuis aliam lectionem, nec ſine veterum librorum auctoritate, inualuiſſe potius, quam glaſti vocẽ; quam genuinam eſſe lectionem, vel ex eo certum eſt, quod Plinium habemus lib. xxij. cap. j talem appoſitè glaſto proprietatem aſſerentem. Ex hac corporum tinctura factum eſt, vt apud diuerſos auctores, diuerſa nomina ſortiti ſint Britanni: Eos etenim Propertius *Infectos* appellat, Martialiſq; alibi *cæruleos*, alibi *pictos*. Niſi epitheton hoc ad id referre malimus, quod de iiſdem tradit Solinus cap. xxxv. *Britannis per artifices plagarum figuras, iam inde à pueris, variæ animalium effigies incorporantur, inſcriptiſq; viſceribus, hominis incremento pigmenti notæ creſcunt:* Hoc idem confirmat Herodianus lib. iij. ad Seueri vſq; tempora ſeruatum fuiſſe; ex quo fortaſſe fuit, quod gens ex illis Pictorum nomine, non patrio, & veteri, ſed è re nato à Romanis ſit appellata, quod conijciendum reliquit Claudianus eo verſu in iij Honorij Cõſulatu;

Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Qui, & in bello Getico dixerit.
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferroq; notatas
Perlegit exanimes, Picto moriente, figuras

Stig-

Stigmata Britonum Tertullianus nominat libro de velandis virginibus, & *Pigmata* Iſidorus originum lib. xjx. cap. xiij. Seruiusq; ad illud jv. Aeneidos.

Curetes, Dryopeſq; fremunt, pictiq; Agathyrſi.

Picti autem (dicit) *non ſtigmata habentes, vt gens in Britannia, ſed pulchri, hoc eſt cyanea coma placentes.* Quem tamen, quod pertinet ad Agathyrſos, Solinus capite xxij. cum eoq; Mela lib. ij. cap. j. mendacij arguūt, diſertè exprimentes; *Ora, artuſq; pingere ſolitos Agathyrſos, & ſic, vt ablui nequirent, & quanto quis altero præſtaret, tanto propenſiore ſe nota tinxiſſe, vt eſſet indicium humilitatis minus pingi.* Simile quiddam de Getis Claudianus indicat de bello Getico.

Crinigeri ſedere Patres, pellita Getarum
Curia, quos plagis decorat numeroſa cicatrix.

Quod & de multis orę Aphricanæ populis, & de Floridenſibus in America narrant, qui eas regiones perluſtrarunt. Et, vt ad Britannos redeam, notatu dignum illud eſt, quod ad rem facit, fœminas eorum ſcilicet, virorum ferociam imitatas habitu terribili ſumpto, aliquando in aciem prodijſſe. Teſtem dabo Tacitum Annalium xjv. *Stabat pro litore* (de Mona inſula loquitur, quo ſe perfugæ receperant, incoliſq; ſociauerant) *Diuerſa acies, denſa armis, viriſq; intercurſantibus fœminis, in modum furiarum, veſte ferali, crinibus deiectis, faces præferebant.* Cuius aſpectus nouitate, milites adeo perculſos affirmat, vt, quaſi

hæren-

hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Huc congruenter caderet, quod Longobardicæ mulieres feciſſe dicũtur, capillis in modum barbæ compoſitis, quo numeroſioris exercitus ſpeciem præberent, vnde illi genti nomen; ni, qui eius Hiſtoriam cõſcripſit Paulus Diaconus fabulã hanc, ceu anile commentum, exploderet. Quod verò liquido demonſtret, hoc veluti ſtratagema non populorum ſolummodo prioribus ſęculis agreſtium, ſed, & mitiorum, prudentiorumq; fuiſſe; viſuntur hodieq; in celebrioribus potentiorum Dynaſtarum armamentarijs peruetuſtæ caſsides, Perſonarum inſtar, & ad humani vultus, & ad brutorum ſimilitudinem fabricatæ. Tales prorſus à Germanis adhibitas, auctor eſt Plutarchus in Mario, quẽadmodum Celtas Diodorus ait lib. vj. in ijs, vel naturalia cornua appoſuiſſe, vel auium, & quadrupedium effigies expreſsiſſe; Nec diuerſum valde Parthorũ ritum affert è Suda Lipſius Dialog. v. libri iij. de Militia Romana, qui non ferarũ imagines, ſed capita ipſa galeis adaptabant, earum rictibus ad augendum horrorẽ vtentes: fuitq; id etiam Romanis ipſis familiare, vt non ſolum ſigniferi omnes (quod Vegetius habet cap. xvj. lib. ij.) galeas haberent *ad terrorem hoſtium Vrſinis*, vel vt alij legunt *hirſutis pellibus tectas*, ſed & milites vniuerſi, Polybio teſte, Lupi pellem, aut eiuſmodi aliquid ipſis imponerent. Vnde eſt,

quod

quod galeæ nomen non à galero, ſed à felina pelle, licet non ſatis apposite deducendum Ioſephus Scaliger arbitretur in ſuis ad Varronē coniectaneis, quaſi ἀπὸ τῆς γαλῆς tantūmodo, nec aliundè, nomen ſumpſiſſe debuerit, quod ex cuiuſlibet animalis exuuijs conficiebatur. Quæ dicta ſufficiant, ſi corollarij lòco tantum adijciamus, quæ libro iv. cap. xiij. Itinerum Orientalium refert Nicolaius; quoſdam eſſe apud Turcas armaturæ leuis equites, ſine ſtipendio militantes, quos Dellyos vocant, quaſi eo idiomate ſtultè audaces, tum, quia inſignis eorum ſit præ cæteris, in prælijs conſerendis audacia, tum quia deformi habitu, non tam conſpicuos ſe, quam ridiculos præbeant, cum villoſis Vrſorum pellibus totum corpus induti, caput Leopardi exuuijs contecti, ſingularis ornamenti loco in ipſo frontis medio immenſam Aquilæ caudā geſtantes, eiuſdemq; alis parmæ defixis exēplar veriſſimū effingāt larualis ſimulacri.

Promiſcua quædam de Perſonarum vſu: Puta in luctu vt Lycij. In Cæſarum ἀποθέωσι, & Virorum illuſtrium funeribus. In nocturnis Bacchationibus. Alexandriæ in thure interpolando. Polluci lux de mulierum Perſonulis. Idem correctus. Chinenſium fœminarum Perſonæ. σχηματισμὸς luxus, & libidinis cauſa, tum virorum, tum etiam populorum; quod improbatum ex veteri le-

ri lege Deuteronomij. Senecæ loci duo ex collatione illuſtrati. Mulieres ſexum mentitæ.

Caput VI.

NON tantum in ijs, quæ ſupra recenſuimus, Perſonas, habituſq; fictitios ſuſcipere è veteri more fuiſſe ſciendũ eſt; ſed, & in multis alijs, quæ vnico hoc capite promiſcuè viſum eſt ſuperioribus adtexere. Cõſueuere Lycij, vt ex Valerio Maximo cõperimus libro ij. capite vj. cui, & fauet Plutarchus ἐν παραμυθητικῷ πρὸς Ἀπποκλώνιον, *quotieſcunq; ijs luctus incideret, veſtem muliebrem induere, vt deformitate cultus commoti maturius ſtultum proijcere mærorem vellent.* Quod prudenti conſilio cauit, qui legem illis præſcripſit, luctum ſignificans rem eſſe muliebrem, & à virili dignitate remotam, proinde celeriter excutiendam. Quin, & cum Romanorum Principum, ſeu efferretur funus, ſeu conſecratio peragеretur Perſonas fuiſſe viſas, teſtis eſt locupletiſſimus Herodianus, libro jv. cui vel ſoli nefas ſit fidem derogare, ni teſtes etiam alij duo accederent ἐκ τῶν διός δέλτων Dionyſius Halicarnaſſeus, & Suetonius, quorũ ille certiores nos reddit lib. vij. priſcis etiam temporibus *Satyricos ſaltatores in Illuſtrium virorum funebribus pompis feretrum præceſsiſſe:* Hic autem in Veſpaſiano, ta-

lem conſuetudinem funeribus Cæſarum nominatim adſcribit, in ipſius Veſpaſiani funere inquiens, Fauonem Archimimum, Perſonam eius ferétem, vt moris erat, facta, ac dicta viui imitatum fuiſſe. Porrò hæc ſunt Herodiani verba. *Currus item decenti ordine circumaguntur* (circa rogum nempè, in quo Principis iacebat cadauer) *inſeſſi purpuratis rectoribus, qui Perſonas ferant, imagines habentes omniũ Romanorum, qui gloriosè exercitus duxerunt, vel regnarunt; quæ, vbi celebrata ſunt, facem capit imperij ſucceſſor, &c.* Fuit pręter hæc antiquitus peruerſis adoleſcentibus in more poſitum, Laruis ſuſceptis, vrbes noctu peruagari, commentitioq; ſchemate obuios quoſcunq; ludificari, qui fortè mos etiam num vigeret, ni procacitas huiuſmodi rectorũ ſeueritate coerceretur; Quam veteres tamen haud impunitam relinquerunt, peculiari conſtituto Magiſtratu, qui nocturnos errones caſtigaret, quod ex ijs Soſiæ ſerui verbis apud Plautum Amphitruone colligitur, vbi is, multa iam nocte præ foribus obambulans, infit.

Quid faciam nunc, ſi tres Viri me in carcerem compegerint?
Inde quaſi è promptuaria cella depromar ad flagrum.

Exemplũ ijs, quæ diximus ſuppeditat Aelianus ποικίλων jx. cap. xxix. in hæc verba. *Socrates aliquando, concubia nocte, reuertebatur à cœna; Adoleſcentes igitur ſceleroſi, & nequam cum eum redire cognouiſſent, clam in inſidijs expectarunt, cum accenſis facibus, & furiarum*

Perſo-

Perſonis; Socrates verò (vt qui non minus, quam improborũ ſcommata, horrifica etiam quęcunq; contemnere noſſet) *cum eos aſpexiſſet, nihil perturbatus conſtitit.* Conſimili exemplo, Neronem noctu per Vrbem debacchari ſolitum, referunt Suetonius, & Xiphilinus, eo vſq; dementiæ prouectum, *Vt putaret clã homines eſſe, propterea quod varijs generibus veſtium, & appoſitis comis vteretur.* Neq; alienum eſt à re noſtra, quod Langlæus affert è Plutarchi Cimone, de Damone illo Peripolta Chęronenſi, qui noctis tempore æqualium coitione facta, facieq; fuligine infecta Romanum quendam obtruncauit, à quo de ſtupro interpellatus vim pertimeſcebat; vt hoc exemplo fidem faciat, vetuſtam eſſe hanc peccandi conſuetudinem, quæ etiam nunc obtinet, vt nocturni graſſatores ſub quouis velamento, horrenda quæuis facinora perpetrandi ſumant audaciam. A cuius facinoris ſimilitudine haud multum abeſt, quod Plutarchus de Thebano Pelopida ſcriptum reliquit, & Heraclides de Antenore Cephalenio, quorũ vterq; muliebri amictu armis ſuperimpoſito, ſuæ quiſque Patriæ Tyrannos, tali commento deceptos, egregiè trucidauit. Nec ſilendum, quod habemus è Plinio lib. xij. cap xiv. vnde inſignem quandam curam dignoſcamus ab Aegyptijs adhibitam, vt in commercijs ius cuiq; ſuum tribueretur. *Alexandriæ* (ait ille) *vbi thura interpolantur, nulla ſatis cuſtodit diligentia of-*

ficinas, ſubligaria ſignantur opifici, Perſona adijcitur capiti, denſusue reticulus, nudi emittuntur. Vt ſcilicet omnem aditum ad aliquid ſurripiendũ opifex ſibi præcluſum videret. Cum verò reticulum illum velint nonnulli, inter quos Langlęus, accipi debere pro faſcia quadam linea, vel lanea, ad ſimilitudinem retis facta, quam faciei quis admoueat, ne agnoſcatur, in hunc ſenſum verba illa Ciceronis detorquentes, quę Actione vj. in Verris mollitiem profert; *Reticulumq; ad nares ſibi admouebat tenuiſsimo lino, minutiſq; maculis plenum roſæ.* Conſideratio inde ſubijt (quamuis delicatos homines ad fœtores potius declinandos, quam ad faciem tegendam, talia crediderim adhibuiſſe) non recens inuentum fuiſſe, quod pleraſque matronas, & præcipuè Gallicas factitare videmus, vt nempè, ad Solis æſtum, & ventorum rigorem, ſiue etiam ad pulueris moleſtiam depellendam, tenui aliqua Perſonula ſibi vultum operiant. Idq; eo audentius aſſeruerim, quod à Polluce lib. x. cap. xxxix. in vaſculorum ordine connumerari videam προσωπεῖον, μορμολύκειον, γοργεῖον, & ex Platone in Sophiſtis, linteam faciem; ὀθόνιον enim prorſus πρόσωπον vel vt Hæſchelio placet ὀθόνινον, non vt impreſsi habent ὠθόνιον legendum. In cuius vocabuli explicatione haud mirum eſt, eruditiſſimum Bullengerum, anſam ſe fruſtra fatigandi reperiſſe, à mendaci ſcriptura ὠ pro ὀ deceptum, quæ cuiuis etiam facillimè

impo-

impoſuiſſet. Et, quod ad rem pertinet expreſſius ſupra cap. xxix. inter inſtrumenta Gynecæi προσωπίς, & ex Ariſtophanis Danaidibus προσωπίδιον, hoc eſt Perſonula ab eodem Polluce reponuntur. Eandem cõſuetudinem retinere nobiles in China mulieres, elegantiſſima illinc aduecta peripetaſmata demonſtrant, in quibus tum variæ nitent animalium picturæ, tum præcipuè mulierũ imagines, quæ Perſonatę lectica vehuntur. Immane autem ad quantam longitudinem oratio excreſceret, ſi de ijs etiam minutatim diſſerere liberet, quos & luxus, & perditæ etiam libidinis gratia, vel muliebri, vel alio cuiuſuis generis ficto indumento amiciri ſolitos reperimus. Non deficiunt tamen exempla, ſi hominum ſingularium quæras Nyniæ, Sardanapali, Caligulæ, Neronis, Cõmodi, Elagabali, cæterorumq; huiuſmodi, quos naturæ piaculis iuſtius, quam hominibus adnumeres; quibus adiungas licet Polyſtratum illum Athenienſem, Theophraſti diſcipulum, quem refert Athenæus lib. xiij. tam molli, effœminatoq; fuiſſe animo, vt, quod Herculem olim Omphale ancillantem feciſſe dicunt, tibicinarum veſtes induere ſuſtineret. Si verò Vrbiũ etiam, & populorũ, Sybaritarũ, Maſſiliẽſiumq;, vnde ortũ in molles, & pathicos prouerbium, πλεύσαις εἰς μασσαλίαν; *nauiges Maſsiliam*, nec non Cumanorum, quorũ pueros Ariſtodemus Tyrannus in fęminarũ modũ comptos incedere coegit.

Et,

Et, præter hos, Indorum quorundam noui orbis accolarum, eorumq; præſertim, qui circa Portum Veterem, & Punam inſulam habitant; quos fama eſt, à Scriptoribus cõfirmata, in templis Idolorum ſuorum Catamitos aluiſſe muliebri habitu ornatos, vocem, inceſſumq; fœminarum æmulantes; Quæ omnia lectori cupido abundè ſuppeditabunt Diodorus Siculus, Athenæus, Suetonius, Lampridius, Herodianus, Xiphilinus, alijq; Hiſtoriarum Scriptores quamplurimi: Cæterum ad huius nequitiæ deteſtationem pertinere haud dubito (non enim nefas, cum res poſcat his, licet ludicris, ſacra quædam admiſcere) quod in veteri teſtamento Deuteronomij cap. xxij. peculiari præcepto cauerit Deus, *Ne induatur mulier veſte virili, neue vtatur vir veſte fœminea, abominabilis enim eſt apud Deum, qui facit hæc*: Vt qui abuſu intolerabili Naturæ ordinem peruertat, ſeq; omni potius vel grauiſſimo ſupplicio, quam hominum conſortio dignum reddat; legibus vniuerſis in tantum ſcelus inſurgentibus, nec ijs tantum legibus, quæ Diuino, humanoue conſilio promulgatæ conſpiciuntur, ſed & ijs, quas receptis moribus, ſine ſcripto Natura ipſa ſtabiliuit; quarum exempla hęc imprimis ſibi aſſignãda Plato exiſtimauit, vt ne quis nudus in publicum progrederetur, neu muliebri vteretur indumento. Non malè igitur, licet non ſatis pro neceſsitate dixiſſe Seneca videtur Epiſtola cxxij

Contra

Contra Naturam viuere, qui commutant cum fœminis ve-ſtem. Quem locum non alio ſpectare euincunt hæc, quæ proximè ſequuntur verba. *Non viuunt contra Naturam, qui expectant* (Lipſius *expetunt*, ingenioſè nimis in Scriptore circa verborum delectum penitus incurioſo) *vt pueritia ſplendeat tempore alieno?* Non enim hæc ita diſtinguuntur à ſuperioribus, vt ſenſum ex alterutris diuerſum elicere debeamus: En Seneca ipſe Epiſtola xlvij. quo perſpicue magis liqueat ſententia, ex alterius loci comparatione; *Alius* (inquit) *vini miniſter in muliebrem modum ornatus cum ætate luctatur, effugit pueritia, ſed retrahitur*. Pocillatores eximia forma, quaſi Ganymedes aliquos, laxioribus diuitibus in vſu fuiſſe, paſſim ex veterum lectione colligitur, eos autem ad ſecretiora miniſteria (quod noſtræ tractationi, & rei controuerſæ pariter inſeruit) & ad eorum ſimilitudinem alios, pari mollitie infames, Naturam ſimul, & veſtem, habitumq; corporis (vt Cliſthenes ille, de quo in prouerbijs ex Ariſtophane) cum muleribus commutare ſolitos vtrobique Seneca ſignificat. Nec Lipſium in præſens moror, aut Petrum Fabrum, viros alioqui merito ſuſpiciendos, quibus aliter viſum. Voluit hic Semeſtrium I. cap. xv. de mollitie, & luxu eorum hæc intelligi, qui in cœnis appoſita veſte vtebantur, muliebribus perſimili, qualis illa eſſet muliebris cœnatoria, qua Senatorem quendam vti ſolitum ait Q Mutius apud Pomponium, l. inter veſtem ff. de

auro,

auro, & argento leg. vel, qua indutus legitur Cornelius Frõto apud Xiphilinum in Adriano, acutè enim, vt pleraq; perſpexit vir eruditiſsimus τὴν στολὴν δειπνῖτιδα, non veſtem cœnatoriam, ſed muliebrem cœnatoriam verti debere, cum, ex communiori loquendi forma, ſtola ſit proprium fœminarum indumentũ. Lipſius autem ad iij. Annalium Taciti de ſericis, Coiſq; interpretatur, quæ etiam pellucidæ veſtes, quas licet ob tenuem materiam, verſicoloremq; texturã fœminis magis accõmodatas, viri tamen, ad æſtus deuitandos, paſsim vſurparent; Quaſi eadem mens Senecæ fuiſſet, quæ Iuuenali, cum Satyra ij. ijs verſibus in Creticum inueheretur.

Sed quid
Non facient alij, cum tu multitia ſumas
Cretice, & hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas. &c. & poſtea
Quæro an deceant multitia teſtem,
Acer, & indomitus, libertatiſq; magiſter
Cretice pelluces.

Et ne quid prætermiſſum videatur (prætereamus tamen monſtroſum illud, ſeu fabuloſum magis Creſſæ mulieris commentum,

Quæ toruum ligno decepit adultera taurum)

Haud fruſtra eſſet, nonnulla hic mulierum exempla connumerare, quæ virili habitu ſumpto, ex qualibet cauſa, ſexum mentitæ reperiuntur; quemadmodum

modũ Hypſicrateam feciſſe, auctor eſt Plutarchus, vt cum viro Mithridate commodius eſſet; vel Semiramim, ad auctoritatem ſibi apud Aſsyrios ſtabiliendam, quod libro primo narrat Iuſtinus; & in Eutropium confirmat Claudianus.

Prima Semiramis aſtu
Aſſyriȷs mentita virum.

Vel, honeſtiori ex cauſa, Axiotheam Phliaſiam, quam refert Laertius, ſapientiæ amore ſuccenſam virilem cultum aſſumpſiſſe, vt operam ipſi commodius, ſub Platonis diſciplina nauare poſſet: Veluti muliebrem è diuerſo Euclides Megarenſis ſolitus erat aſſumere, quo tutius ad Socratem audiendum Athenas commearet, vnde lege ſeueriſſima Megarenſes omnes prohibebantur: Ad cuius imitationem Taurus Philoſophus apud Gellium lib. vj. cap. x ſciendi cupidos expergefacere à ſocordia conabatur. Sed, his relictis, ad alia trãſire conducibilius videtur, quæ proprie magis argumento ſuſcepto conueniant.

QVænam pro Perſonis antiquitus in vſu replicatum, additis nonnullis. Antiquitatis vitium. Luna γοργόνειον ab Orpheo, vnde coniectura de Perſonarum antiquitate. Mutatio veſtium ab Hercule. Ab Agricolis vultus tinctura e Tibullo. Scenicorum primordia. Item ligneæ Perſonæ. Pauſaniæ locus inſignis de vultus tinctura à Diana.

Caput VIII.

EO examine, quod in ſuperioribus de Perſonis, earumq; vſu proſecuti ſumus, ſatis apertè declaratum, mea quidem ſententia, Perſonæ nomen ad indumenti non minus mutationem, quam ad oris coopertimẽtum pertinere. Declaratum præterea, prout ſe dedit occaſio, ante eas, quas nunc videmus Perſonas inuentas, earum vicem ſuppleuiſſe, vel minij, & cuiuſcunq; coloris, quin & fecium tincturam, vel ſiculnea folia, quæ θρία vocarentur, vel alterius cuiuſpiam herbæ, vel fruticis, qualem typum in φαλλοφόροις ſupra præbuimus. Meminit in hanc ſententiam Dioſcorides herbæ cuiuſdam ἀρκείου appellatæ, quæ à nonnullis προσωπὶς, & προσώπιον dicatur, quaſi latine Perſonacia, eo quod hac herba veteres pro Perſona vti ſolerent, quoniam latis folijs inſtar cucurbitæ ſit prędita; commemorat eandem & Plinius lib. xxj. cap. xv. & Perſonam herbam paſtinacę ſimilem, quæ folijs latis faciem tegat, nominat Columella lib. vij. cap. xiix Et hæc quidem, prout dixi ſatis dilucidè; fecium verò inunctionem pro Perſona iam olim vſitatam, præter ſuperius allata confirmat ad Ariſtophanis νεφέλας eius ſcholiaſtes, Poetas dicens, *Ne noti eſſent fecibus vnctos, Poemata*

mata per vicos cantitaſſe plauſtris inſidentes; ex quo Sidonius, in temporis ratione non nihil hallucinatus. *Pictum fecibus Aeſchylum* dixit, cuius iam ætate decentiores aliæ Perſonæ viderentur: licet tali vultus tinctura contentus Ariſtophanes poſt Aeſchylum, quaſi Perſonatus in Scenam prodierit, Cleonis perſonam acturus. Vnde verò Perſonarum vſus ortum habuerit, ſiue is vultum inficere, alioue quouis tegumento cooperire, ſeu veſtes mutare dicendus ſit, adeo incertum eſt, vt pro eruenda huiuſce rei qualicunq; notitia ad fabulas potius, quam ad Hiſtorias ſit recurrendum. Id ſecum vitij ferre plerunq; ſolet antiquitas, vt vel origines rerũ penitus obliuioni tradat, vel fabulis inuoluat, vt eam non immerito obſcuram appellet vnanimis eruditorum conſenſus. Cum verò certo certius ſit, non Theſpim, neq; Chærilum, de quibus ex Suda ſuperius, primos ex omnibus talem conſuetudinẽ vſurpaſſe; videat, obſecro, Lector (ipſius enim iudicio prorſus acquieſco) an Perſonarũ vſum, & Theſpim, & Chærilum, & quemuis fortè alium dramaticum Poetam, multis ætatibus præceſſiſſe, hoc argumento comprobari poſsit, quod de ijs Orpheus, tanto illis omnibus antiquior, mentionem feciſſe videatur. Locus eſt Clementis Alexandrini Stromatum lib. v. quo refert Epigenem libro quodam de Poeſi Orphei, *Ea, quæ apud Orpheum ſunt eius propria exponentem* dicere, ab ip-

ſo Orpheo Lunam vocari γοργόνειον; Quod licet epitheton ex eo natum videatur, quod ea, quę in Luna eſt facies Gorgonis aſpectū quodammodo præſeferat, non abſurdè tamen eo torqueri poſſet, vt Laruā ipſam, & quaſi Perſonatam diceremus, cum γοργεῖα idem eſſe, quod γοργόνεια ſupra demonſtrauerimus, pro iiſdemq; etiam προσωπεῖα vſurpari: Eoq; magis, quod Heſychio γοργεῖα dicuntur προσωπεῖα, ideſt Laruæ, in quibus effictum ſit Gorgonis caput. At veſtium mutationem non aliundè, quam ab Herculé fluxiſſe crediderim, in hanc ſententiam adductus tum ex ijs, quæ ſupra retulimus cap. iij. è Plutarcho, occaſionem Cois dediſſe, in eius ſacris muliebre indumentum ſuſcipiendi, tum, quod eundem ipſum narret Ouidius, alias cum Lyda puella in ſacris Bacchi veſtem mutaſſe, vt Faunū ludificaretur, qui puellæ illius amore deperibat. Eius hi ſunt verſus, Faſtorum ij.

Forte comes Dominæ iuuenis Tirynthius ibat,
Vidit ab excelſo Faunus vtrunq; iugo:
Vidit, & incaluit, montanaq; numina dixit,
Nil mihi vobiſcum eſt, hic meus ardor erit.
Ibat, odoratis humeros perfuſa capillis,
Mæonis, aurato conſpicienda ſinu:
Aurea pellebant tepidos vmbracula ſoles,
Quæ tamen Herculeæ ſuſtinuere manus.
Iam Bacchi nemus, & Tmoli vineta tenebat

Heſpe-

Heſperus, & fuſco roſcidus ibat equo.
Antra ſubit, tophis laqueata, & pumice viuo,
Garrulus in primo limine riuus erat:
Dumq; parant epulas, potandaq; vina miniſtri,
Cultibus Alcidem inſtruit illa ſuis.
Dat tenues tunicas, Gætulo murice tinctas,
Dat teretem Zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor Zona eſt, tunicarum vincla relaxat,
Vt poſſet magnas exeruiſſe manus:
Fregerat armillas, non illa ad brachia factas,
Scindebant magni vincula parua pedes.
Ipſa capit clauamq; grauem, ſpoliumq; Leonis,
Conditaq; in pharetra tela minora ſua.

Quos verſus referens Lazius cōmentariorum lib. x. cap. jx. meras nugas nugatur, cum ex hoc talem ad Saturnalia conſuetudinem traductam affirmat, de Lupercalibus enim expreſsè, nō de Saturnalibus Ouidium loqui perſpiciet, qui cætera apud ipſum perueſtigabit. Primos autem omnium, agricolas vultum tinctura fœdaſſe, auctor eſt Tibullus Elegia j. lib. ij.

Agricola & minio ſuffuſus Bacche rubenti
Primus inexperta duxit ab arte choros.

Atq; hinc eſt, quod ſupra retulimus, Theatralia è Liberalibus orta fuiſſe; cuius rei euidens erat argumētum, quod nō ſolum ſcenici ludi Libero eſſent attributi, vt Lactantius docet lib. iij. Inſtitutionum capite xx. ſed & promiſcue ludi Liberalia vocarentur,

qua

qua in re, Tertullianus ait, libro de ſpectaculis, *Honorẽ Liberi Patris manifeſtè ſonabant, Libero enim à ruſticis primo fiebant ob beneficium, quod ei adſcribunt pro demonſtrata gratia vini*. Nihilq; minus mos ille retentus, de quo Scholiaſtes Ariſtophanis, vt in Dionyſijs certarent Tragędi, & veteris Comędiæ Poetæ, præter teſtimonium ab Horatio præbitum & in Poetica, & in Epiſtola primi libri ij. ad Auguſtum, cui quaſi ſuffragatur Athenæus lib. ij. ſcenicorum inquiens initium ex compotatione, & temulentia fuiſſe in Icario Atticæ pago τῆς τρυγῆς, hoc eſt vindemiæ tempore. Non ſum verò neſcius, ex aliorum opinione, quã Euſebius adſtruit ij. de præparatione cap. ij. Theatri ſpectacula à Liberalib. ex eo fluxiſſe credita, quod ſaltantes Satyri, tragiceq; canẽtes, Bacchum ſecuti dicerentur, vt aliquibus eum iocularibus oblectarẽt, cum recens editus ad ſpeluncam Nyſes (à qua Dionyſij nomen) inter Phæniciam, & Nilum, Mercurij opera, traijceretur, à Nymphis educandus. Sed, ne præter orbitam diutius; huiuſmodi tincturæ occaſio ex eo ſumpta videtur, quod, dum Baccho ſacrum fieret inter vina defecanda, libido nonnullos præ lætitia inceſſerit, ijs fecibus ora inungendi, quod reliquorum fortè conſenſu comprobatum, receptumq; (vt res inuentas facilè eſt noua acceſſione facta perpolire) aditum ad alia figmẽta comminiſcenda pręmonſtrauerit. Confirmat

hoc

hoc quoquo modo Tzetzes Chiliade vj. quem citat etiam Bullengerus. Primos etiam agricolas Perſonarum ſpeciem quandam excogitaſſe, conijcitur ex ijs, quæ Seruius annotat ad illud Virgilij.

Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis.

In ſacris ſcilicet Bacchi referens, eos quaſdam ſibi arborũ cortices, ceu Perſonas adaptare ſolitos: Vnde Heſychio ſunt προσωπεῖα ξύλινα Perſonæ ligneæ; quo reſpexit etiam Prudentius libro ij. in Symmachum dicens.

Vt tragicus cantor ligno tegit ora cauato.

At inſignis extat narratio apud Pauſaniam in poſterioribus Eliacis, qua tincturæ, operimentoue faciei vetuſtiorem, illuſtrioremq; originem aſſeramus. *Apud Letrinos* (ait ille) *Alpheiæ Dianæ fuerunt cum ſimulachro ædes. Deæ ob hanc cauſam cognomen impoſitum memorant; Alpheum amore captum Dianæ, poſtea quam ad nuptias eius conciliandas, nihil ſe, aut gratia, aut precibus profecturum intellexit, vim ei afferre conatum. Verum, cum illa, fugiẽs inſequentem amatorem Letrinos vſq; ad nocturnos choros pertraxiſſet (intereſſe enim Nympharum luſibus conſueuerat) ibi Deam ſibi, ſuiſq; comitibus cæno os obleuiſſe, quare, cum Alpheus à Nymphis Dianam diſcernere nequiſſet eluſum abijſſe.* Atq; hæc de Perſonarum, σχηματισμῶνq; origine, quantum quidem ex intimis vetuſtatis receſſibus extrahi potuit.

Perſo-

PErſonarum duplex cauſa, Prima ad fictam imitationem, cui rei teſtimonia. Horatij locus explicatus. Prouerbium οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρειν, in fucatas mulieres. In mores fictos, de quibus moralis digreßiuncula. Res Perſonata. Perpenſus Arriani locus in Epicteto. Perſona pro prætextu. Cauſa Perſonarum ſecunda, ob verecundiam, teſtimonijs confirmata. Alia Prouerbij explicatio.

Caput VIII.

PORRÒ, duplicem ob cauſam, talem vſum adinuentum quauis luce clarius apparet; primum quidem, ad effingendam, repræſentandamq; in ſcenis faciem ex occaſione diuerſam, & ad verius imitandam Perſonam, quam quiſq; agendam ſuſcepiſſet. Cicero pro Roſcio in hanc ſententiã: *Cuius* (ſcilicet eius, quem ſupra tetigerat. C. Fannij Chęreæ) *Perſonam præclarè Roſcius in ſcena tractare conſueuit;* & paulo poſt; *Nam Ballionem illum improbißimum, & periurißimum Lenonem cum agit, agit Chæream; Perſona illa lutulenta, impura, inuiſa in huius moribus, natura, vitaq; eſt expreſſa, qui quamobrem Roſcium ſui ſimilem in malitia, & fraude exiſtimarit, nihil videtur, niſi fortè, quod præclarè*

clare hunc imitari ſe in Perſona Lenonis animaduertit. Et Horatius ſermone v. libri v. de eo, qui facie deformis eſſet.

In faciem permulta iocatus,
Paſtorem ſaltaret vti Cyclopa rogabat,
Nil illi Larua, aut tragicis opus eſſe cothurnis.

Neceſſitatem in alijs Perſonarum tacite arguens ex eo, quod in tali eſſent ſuperuacaneę, qui vel ſine Larua, & Perſona Cyclopis imaginem referret. Et Ouidius faſtorum vj. dum originem, cauſamq́; Perſonarum in minuſculis Quinquatribus proſequitur.

Callidus, vt poſſet ſpecie, numeroq; Senatum
Fallere, Perſonis imperat ora tegi.
Admiſcetq; alios; &, vt hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis veſtibus eſſe iubet;
Sic reduces bene poſſe tegi &c.

Atq; hinc dictum arbitror, Perſonatum eſſe eum, qui faciem haberet fucatam, iuxta prouerbium, de quo Pollux lib. v ca. xvj. οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρει, *non faciem, ſed Laruam geſtat*, ſcitè admodum concinnatum in fucatam mulierem, quæ non aliud, quam Perſonata videatur, cum inſitam deformitatem obuelare, vel ſuperuenientes ætatis vitio rugas diſtenta cute differre connititur; vel (quod ait idem Pollux) *oculos perſtringit, ſupercilia denigrat, lineas ſemicirculares circumducit, frontem dimetitur, roſeas genas fingit, momentaneum florem cito deſloreſcentem, Artem Naturæ ante-*

ponit, fucatum vero, firmo infirmum, & fragile, rebus ipſis picturam, imaginem pro ipſo viuo ſimulacro. Quod vitium familiare admodum mulieres habent quamplurimæ, ab inſita veſania præpeditæ, vt Clemens Alexandrinus inquit lib. iij. Pædagogi cap. ij. quo minus intelligant, ſe propriam pulchritudinem infeliciter amittere, dum externam affectant, neque quam ſit abſurdum, cætera quidem animantia, non ratione tantum, ſed & ſenſu carentia, naturalibus ornamentis ſatis contenta exultare, mulierem vero, proinde, ac beſtijs inferior eſſet, & plantis, ſe eſſe adeo deformem exiſtimare, vt externa, & aliũde quęſita pulchritudine indigeat. Cum alioquin, ſicut inuſtæ notæ fugitiuum, ita colores (vt ita dicam) adſcititij adulteram indicent, vnde non facile ſit à vero receſſùrus, qui meretrices eas vocauerit, quæ ἐκ προσώπων ſibi προσωπεῖα faciũt. Sic apud Petronium Chryſis ancilla, *Quo ſpectant flexæ pectine comæ, quo facies medicamine attrita,* &c. *niſi, quod formam proſtituis, vt vendas.* Hac de re lepidum extat Lucilij Epigramma Anthologiæ ij. cap. jx. quod Gręcum apponam, quia leporem ipſius in antitheſi præſertim inter nomina πρόσωπον, & προσωπεῖον exiſtentem, latino ſermone aſſequi vix poſſibile cenſeam.

Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, γῆρας δὲ σὸν οὔ ποτε βάψεις,
οὐ δὲ παρειάων ῥυτίδας ἐκτανύσεις;
Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον, ἅπαν ψιμύθῳ καταπλάττε

ὥστε προσωπεῖον, καὶ οὐχὶ πρόσωπον ἔχειν,
Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί, τί μαίνεαι, οὔποτε φῦκος,
καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.

Ac, ſi Latine diceres.

Sæpe caput tingis, nunquam tinctura ſenectam,
Nunquam rugoſas explicitura genas.
Deſine iam faciem ſtibio depingere totam,
Perſona eſt etenim tunc tibi, non facies.
Nil habes hinc lucri, quæ eſt hæc dementia? fucus,
Et color haud Hecubam fecerit vnquam Helenam.

In quam ſententiam Martialis etiam in eum, qui capillorum pigméto poſſe ſe capitis ſenium, quaſi ſerpens, exuere arbitrabatur. epigram. xliij. libri iij.

Mentiris iuuenem, tinctis Lentine capillis,
Tam ſubito Coruus, qui modo Cycnus eras;
Non omnes fallis, ſcit te Proſerpina canum,
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Iure optimo muliebrem in viro dementiam irridẽs, cum fieri omnino nequeat, vt veram oſtendat animam, qui caput habet adulterinum, quæ Clementis ſuptacitati ſententia eſt; vtq; noctu mulier non conuincatur, qui clara luce ſub radijs ſolis formam virilem abnegat. Quocirca Spartanorum Rex Archidamus ſenis cuiuſdam Cei taliter infecti cógreſſum, iure ſibi viſus eſt abnuiſſe, quod nihil veri putauerit expectandum ab eo, quem propalam non puderet mendacium in capite circumferre. *Perſonam habe-*

re, non faciem, dicuntur ij etiam, qui alij videri velint, quam re vera ſint, diuerſoſq; à proprijs effingāt mores, vt ex Publiano Mimo.

Hæredis fletus, ſub Perſona, riſus eſt.

Quales illi apud Lucianum in Piſcatore, qui, Simiæ cum eſſent, Heroum Perſonas aſſumere non dubitarent, ad inſtar Cumani illius Aſini, qui Leonina indutus pelle Leo ipſe quoque videri volebat. Eodem prope ſenſu Seneca de Beneficijs lib. ij. *Quid tantopere te ſupinat, quid vultum, habitumq; oris præuertit, vt malis habere Perſonam, quam faciem?* ideſt, vt malis te prȩferre qualis non es, quam videri qualis es. Et Cicero pro Cluentio. *Irridebatur hæc illius reconciliatio, & Perſona boni viri ſuſcepta.* Videmus autem plerunq; tales (non enim à propoſito digredimur, licet ex occaſione ad mores aliquid interſeramus) quod Perſonas aſſumant ſibi non accommodatas ſe ipſos, ipſumq; ornatum dehoneſtare, vt nil minus ſe prȩſtent ridiculos) res enim ridicula eſt ex Martialis Præfatione lib. ij. *togam ſaltanti inducere Perſonæ*) quam Mimus aliquis Tragicus, qui mollis cum ſit, & effœminatus, Achillis, Herculiſue Perſonam ſuſcipere auſus, tam indecore illam qua voce, qua geſtibuſque ſuſtineat, vt Helenam potius, aut Polyxenam agere videatur: *Nam, & multa incidunt* (ait Seneca de tranquillitate) *quæ inuitos denudent, &, vt bene cedat tanta ſui diligentia, non tamen iucunda vita, aut ſecura eſt*

ra eſt

ra eſt ſemper ſub Perſona viuentium: Quibus, maiori ſaltem ex parte, quod Iupiter quæritur apud Lucianum Icaromenippo, *Si Perſonas, & ſtolam illam auro ſparſam detraxeris* (virtutis ſcilicet decorem falſo affectatum) *ridiculum eſt, quod ſupereſt, nempe homunculus ſeptem denarijs ad agonem conductus:* Bene ergo Lucretius libro iij.

Quo magis in dubijs hominem ſpectare periclis
Conuenit, aduorſiſq; in rebus noſcere quid ſit,
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eijciuntur, & eripitur Perſona, manet res.

Vt non immerito hoc genus homines, maxime vero pſeudophiloſophos illos, qui elatis ſupercilijs, & manibus barbam ſuſtinentes, in reliquiſque ſeuero vultu ſtantes, vltra Xenocratis imagines (vt habet Syneſius epiſtola cliv.) omnium, quod ſciam, argute dicaciſſimus Lucianus ſub hac præcipue Hiſtrionũ metaphora inſectandos ſuſceperit, quod facit in Nigrino, Piſcatore, & Icaromenippo, vnde digreſſionis huiuſce materiam deprompſimus. Ad rem vero quod attinet, haud diſſimili ratione, Perſonata dicitur res quæcunq;, quæ re vera ſecus ſit ab ea, quæ appareat. Seneca epiſtola xxix. *Quod vides accidere pueris, hoc nobis quoq; maiuſculis pueris euenit; illi, quos amant, quibus aſſueuerunt, cum quibus ludunt, ſi Perſonatos videant expaueſcunt; Non hominibus tantum, ſed & rebus demenda Perſona eſt, & reddenda facies ſua.* Dixerat

rat autem alio loco, nempe de Ira lib. ij. cap. xj *Ira per ſe deformis eſt, & timetur à pluribus, ſicut deformis Perſona ab infantibus*. Quaſi dixerit, tunc non fore metuendam, cum deformi illa Perſona, quæ terribilem ei quodammodo faciem ſuperinducit exuta cõſpiciatur. Dicitur ab eodem Seneca epiſtola lxxix. *Perſonata felicitas*, his appoſite verbis; *Quos ſupra capita hominum, ſupraq; turbam delicatos lectica ſuſpendit, omnium iſtorum Perſonata felicitas eſt, contemnes illos, ſi deſpoliaueris*: Si enim extrinſecus penitus aurei videntur (qua ratione apud Lucianum pauperes conſolatur Saturnus) intrinſecus putres ſunt, & pãnoſi, qualia ſunt tragica indumēta pannis admodum vilibus ſuper impoſita. Quo facit Arriani locus ille in Epicteto lib. iij. cap. xxij. *Magiſtratus, & honores, quid autem hæc ille curat?* (puta Philoſophus) *quod, ſi ijs rebus aliquis eum terrere conetur, Pueros, inquit, quærito, illis Perſonæ ſunt formidabiles; ego vero teſtacea iſta eſſe noui, intrinſecus vero nihil continere*, quibus ex verbis, cum in ea Bullengerus incidit, haud ſatis teneo, ſolerti ne magis, an ſolida coniectura προσωπεῖα ſibi ὀστράκινα confinxerit, *Perſonas teſtaceas*: Efficiat enim Martialis, quem alibi citauimus, dum Batavi Perſonam deſcribens, eam *figuli luſum* appellat, vt fictiles fortaſſe Perſonas apud veteres fuiſſe credamus; non tamen vidētur hoc loco ὀστράκινα illa ſic ad προσωπεῖα pertinere, vt Perſonarũ quarumdam materiem fuiſſe te-

ſe teſtaceam deſignẽt, quin rem potius aliquam inanem, & contemptibilem ſignificare videantur. De tota re decidant Græca ipſa verba, quæ mihi quidem (vt ſuum eſt cuique iudicium) non alium proferunt ſenſum. Ea ſunt. Ἐκείνοις τὰ προσωπεῖα φοβερά ἐστιν. En punctum in primis, per quod ſententia diſtinguitur. ἐγὼ δ' οἶδα ὅτι ὀστράκινα ἐστιν, ἔσωθεν δὲ οὐδὲν ἔχει. Haud tamen crediderim, doctiſſimo viro rationes penitus deeſſe, quibus à ſe proditam opinionem tueatur, neque enim eam ſtabilire volenti, ὀστράκινα hæc, nihil intrinſecus continentia, à Larua illa Aeſopica videbuntur admodũ diſſimilia, quam vulpes in Hiſtrionis domo pertractans, vt ingenioſe fabricatam admiratur, &, vt cerebro carentem irridet. Non eſt vero, qui neſciat, alicuius etiam, ſiue hominis, ſiue rei quoq; miniſterio pro Perſona vti dictum ex vulgari loquendi forma, quotieſcunque, vel aliquem, quaſi inſtrumentum adhibemus, aliud interim agentes, ad negotium aliquod conficiendũ, vel quamuis rem, veluti prætextum obducimus intentioni noſtræ obuelandæ. Sic Heliodorus libro ij. Aethiopicorum. *Cum igitur initium moleſtiarum, & ærumnarum mihi diuinitus impendentium, quas iam ante præſciueram, mulierem eſſe deprehendiſſem, & intellexiſſem, quod eſſet fatalis neceßitatis inuolucrum, quodque is, cui tum ſors obtigerat Dæmon illam ſibi, tanquam Perſonam induiſſet* &c. Hęc quidem Ethnico ſenſu, licet à ſcriptore Chriſtiano,

eoq;

eoq; ordinis ſacroſancti, ſic enim Perſonę proferentis mores requirebant, ſed qui non longe recedat ab ijs, quibus Dei ipſius eloquium Iob capite xlj. Infernalis Behemot malitiam arguit, dicens; *Quis reuelabit faciem indumenti eius?* Ac ſi manifeſte ſignificaret, tot illum, tamq; diuerſis inſidiarum fallacijs, & pręſtigiarum technis conſilia, quæ per faciem intelliguntur, in hominum perniciem ſuſcepta obumbrare ſolitũ, vt nõ minus difficile ſit cuiuis ea deprehendere, quam ex primo intuitu hominem, non aſſueto amictu veſtitum, Perſonaq; velatum dignoſcere. Adinuentas item Perſonas (quæ altera cauſa eſt) ad turpitudinem earum rerum occulendam, quæ in rebus ludicris fiebant, docet Seruius ad illud, quod iam retulimus ex Virgilio, *Quia neceſſe erat pro ratione ſacrorum aliqua ludicra, & turpia fieri, quibus populo poſſet riſus moueri, qui ea exercebant, propter verecundiæ remedium hoc adhibuerunt, ne agnoſcerentur.* Vt, & veteres comici, quod ſupra relatũ ex Ariſtophanis ſcholiaſte τὴν τρύγα χριόμενοι, ἵνα μὴ γνώριμοι γένωνται. Et ad illud Demoſthenis, qui Epicratem notauerat, quod in feſtis accumberet ſine Perſona Vlpianus Rhetor annotat. *Impudentiam autem eius volens oſtendere dixit ſine Perſona, nam in feſtis tunc volentes irridere aliquos geſtabant Perſonas, vt non verecundarentur.* Vnde eſt, quod prouerbium illud, *Perſonam habere, non faciem,* in eos adaptauerit Adagiographus, qui, ſine aliquo

pudoris

pudoris retinaculo turpia quæuis palam, & aperte patrare non verentur, impudentia ipſa, quaſi Perſona quadam audaciores facti. In tibicinibus illis, qui minuſcularum Quinquatruum feſto Perſonati incedebant, affirmat Valerius Maximus libro ij. capite v. *Perſonarum vſum pudorem circumuentæ temulentiæ cauſam habere.* Indigne quoque acceptum ſcimus è Xiphilino, & cum optimatium gemitu, quod Nero nobiles viros, qui, præ pudore Perſonati, ſpectaculis inſeruiebant ipſo cogente, Perſonas in ſcena deponere iuſſerit, Hiſtrionum apparatu comptos *eos patefaciens hominibus, apud quos ipſi paulo ante magiſtratum geſſerant.* Et de his quidem haud plura, paucis ijs, quæ dicenda ſuppetunt, ex multis, quæ fortaſſe ſuperſunt, in ſequens interim caput reiectis.

PErſonati Laruati, qui & furioſi. Laruæ à Laribus, & de Laribus illuſtrati Horatij verſus. Perſonarum inſectatio; Maxime in mulieribus. Vita noſtra Perſonatorum Pompa. De Carniſpriuio varia, tamen indeciſa.

Caput IX.

CVM ex Perſonarum vſu licentiam ſumi dixerimus ea faciendi, quæ ſine Perſonis agere indecorum eſſet, recte factum videtur, quod Perſonæ dictæ ſint etiam

Laruæ, & Perſonati, Laruati; Laruati autem Pompeio Feſto dicuntur *furioſi, & mente moti*: Vnde Apuleius Apologia: *Hunc deniq;, qui Laruam putat, ipſe eſt laruatus*: Vt enim laruatus à Larua, ſic Laruæ dicuntur à Laribus, quorum peculiare fuiſſe inſaniam immittere innuit Horatius ſermone iij. lib. iij. Poſtquam multis verbis auaros inſecutus, eos furioſos, inſanoſq; eſſe demonſtraſſet, inquiens.

Non eſt periurus, neq; ſordidus, immolet æquis
Hic porcum laribus.

Vt ſcilicet hac ſupplicatione placati, quam laribus, prout alijs etiam numinibus, exhiberi ſolitam norunt Philologi, non ipſi, ſi ſanus ſit, inſaniam immittant. Nil autem magis, quam inſanire videntur homines eo anni tempore, quod ieiunium Quadrageſimale præcedit, quando conniuentia Præſidum audentiores facti in id vnum omnes ſtudent, mirabili propè conſenſu, vt, diuerſo quiſq; ſchemate, diuerſas edat dementiæ demonſtrationes. Qua ex re, vtpote ex ſemente fœcundiſſima, vix credibile dictu eſt, quam plerunq; multiplex oriatur immaniſſimorum flagitiorum ſeges. Hinc etenim magis, quam aliunde ſtupra, adulteria, rixæ, odia, cædes, morum corruptelæ, atq; adeo publici boni perturbationes, vrbiumq; ipſarum certiſſimæ peſtes. Ita vt æquo iure feciſſe videantur Angli, apud quos Polydorus ait de rerum inuentoribus lib. v. cap. ij. capitale fuiſſe, ſi quis

ſi quis Perſonam induiſſet. Quod & in Gallijs, Franciſci Regis decreto ſancitum, refert Langlæus, immò, & ipſam Perſonarum nundinationem à Senatu Pariſienſi interdictam, anno cIↄIↄxiv. in hoc lege lata. Aequo iure, inquam, quia quam longiſſime ab æquo recedit humani capitis excellentiam, de qua præclare Paulus I. C. l. cum in diuerſis. ff. de relig. & ſumpt. funer. furialibus redimiculis dehoneſtare, lõgius vero Chriſtiani capitis, Chriſti ipſius in baptiſmate charactere inſigniti. Si enim, *Non debet facies hominis ad ſimilitudinem Dei formata fœdari*, quod cautum eſt. l. ſi quis in metallum. Cod. de pœnis; dignus etiam coercitione videtur receptus hic abuſus, non commaculandæ ſolum, ſed & monſtroſis figmentis eius imaginis obſcurandæ, quæ cœleſtis pulchritudinis in homine cernitur impreſſa, eoq; magis, quo commodiorem anſam nefarijs hominibus præbet ſub quadam latendi ſpe, qualiſcunq; ſceleris moliendi: Quod inuentum quis neget non alteri iuſtius adſcribendum, quam communi noſtri generis hoſti? qui diuinæ in nobis ſimilitudinis exemplar exoſus, hoc ſibi machinamẽtum cenſuerit adornandum, quo ad ſuæ ipſius formæ ſpeciem quandam induendam, priori illa venuſtiſſima quaſi repudiata, inconſiderate alliceremur: Cum tales alioquin fuci, facieique tegmina, quod habet etiam Langlæus, vel impoſtoribus tãtum ob vitiatam fallendi conſuetu-

dinem, vel Hiſtrionibus, ob artis neceſſitatem conueniant, nõ autem honeſtis, probiſq; viris, qui quales ſunt, tales etiam vt appareant opere maximo ſtudere debent. Vtvt verò cœtera videantur perferenda, ob ea ſaltem, quæ iam inde à principio dixi, Rerum publicarum rectoribus alicuius relaxamẽti populis permittendi neceſſitatem impoſuiſſe, intolerabile tamen eſt, omniq; penitus excuſatione indignũ, immo maxima potius vituperatione digniſſimum, quod eadem licentia mulieres, non eæ modo, quæ impudico quæſtui vilia corpora manciparunt, ſed & Matronæ quælibet, pudicitiæ, & honeſtatis nomine in primis faſtoſæ ſub tali velamine laſciuire, abſq; reprehenſione conſpiciantur. Sapienter ſenſiſſe, feciſſeq; Albertum Saxoniæ ſuperioris Ducem nemo ſaniori mente præditus negabit, quem Crantzius refert, Saxoniæ libro xij. cap. xxiij. cum Lubecam veniſſet, Laruatarum fœminarum ſpectaculo offenſum, Lubecenſem Senatum commonefeciſſe; *Vt abuſum illum antiquaret, qui vt multis alioqui pudicis fœminis præſtaret audaciam, ſic impudicis eſſet ſtultitiæ incrementum.* Phintyæ Callicratis filiæ Pythagoricæ fœminæ in hanc ferè ſententiam documentum habemus apud Stobæum ſermone lxxij. *Vt Matresfamilias abſtinerent ab orgijs Bacchi, & à Matris Deum feſtis*, in quibus laſciuiæ hunc ludum percelebrem fuiſſe iam diximus; Quod, & publicis alioquin le-

gibus

gibus prohibitum teſtatur: *Quia mulierem illam, quæ domui regendæ præeſt temperantem, pudicam, intactamq; conuenit eſſe, huiuſmodi autem feſta incitamenta quædam, ceu igniculos habent ad petulantiam excitandam*: In iiſq; mulieres ita paulatim aſſueſcunt impudentiæ (quod Io. Lodouicus Viues inquit lib. primo de Christiana fœmina, vbi prolixa, acerrimaq; inſectatione huiuſmodi proſequitur ineptias) *vt detrimentum, quod ſub Perſona accepit verecundia, citra Perſonam ſe proferat, & oſtendat.* Quem enim quæſo, vt Satyrographi Principis verba è Satira vj. ad meum mihi propoſitum vſurpem.

Quem præſtare poteſt mulier laruata pudorem,
Quæ fugit à ſexu?

Quæ ille verba (vt erat peruerſi cuiuſq; moris inſectator acerrimus) in eas mulieres prolata, quæ tanquam arenæ pararentur, armis tectæ, prępoſtero ſtudio, pali exercitationibus inſudabant, proculdubio ſi viueret, nec minori cum indignatione in præſentem abuſum eſſet prolaturus. At ex ſentibus hiſce roſam, vel illæſus, excerpſerit, cui lubitum fuerit in mentem reuocare, mortalium hanc vitam nil aliud eſſe, quam Perſonatorum Pompam. Hunc videmus etenim, Perſonam Regis à Deo impoſitam, indecore ita, vt nihil magis ſuſtinere, illum ſerui gerentem Regiam affectare; hunc perpetuo vitæ curſu fortunæ donis conſpicuum, illum cum egeſtate litigãtem,

cauſaq; cadẽtem ſqualentibus pannis obſitum, corpus vix vſque ad exitum ſuſtincre; illum vero, quod mirabilius videtur, in medio ipſo apparatu, vel pręter ſpem ad ſummum faſtigium ex intimis tenebris elatum, vel poſt diuturnam felicitatem miſeris modis depreſſum. Vt varia interim, diuerſaq; hominum vota, ſtudiaq; prætereamus, quæ non inuicem tantum contraria ſunt, vt fert ingeniorum diuerſitas, ſed ſibimet ipſis quam ſæpiſſime aduerſa. Neq; enim pręter rem Seneca dixit epiſtola cxx. *Magnam rem eſſe, vnum hominem agere, præter ſapientem autem* (& quis non pullos vulturinos facilius, quam talem commonſtret) *neminem vnum agere, cæteros multiformes eſſe.* Quæ omnia longo ordine ab Hippocrate epiſtola quadam ad Damagetũ ex Democriti ſenſu elegantiſsime explicata, haud longe diſtant à fabulæ alicuius dramaticæ, varijs perturbationibus implicitæ ſimilitudine, eoq; minus, quod ex cuiuſq; morte fabula ſoluta, prout Hiſtriones videmus, depoſitis hiſce ad momentum effictis ornamentis, actoris vera facies, habituſq; denudetur, interioriſq; hominis miſeria, & deformitas, vel ex eo fiat perſpicua, quod nulla res eum, qui Rex videbatur, à ſeruo; Diuitem, à mendico; omnium opinione felicem ab ærumnoſo diſcriminet. Vnde eſt, quod feſtiuiſsimus, vereq; elegantiarum (vtinam, & modeſtiæ) Arbiter Petronius dixerit.

Grex

Grex agit in ſcena Mimum, pater ille vocatur,
Filius hic, nomen diuitis ille tenet:
Mox vbi ridendas impleuit pagina partes,
Vera redit facies, diſsimulata perit.

Martialiſq; Epigrammate ij. libri xj. quaſi Parœmiace, *Perſonatos faſtus*, commentitia hæc dignitatũ nomina indigetauerit; Quibus, qui efferuntur, nõ magis felices ſunt Senecæ epiſtola lxxvj. *quam illi, quibus ſceptrum, & chlamydem in ſcena fabulæ aſsignant, cum præſente populo elati inceſſerunt, & cothurnati, ſimul exierunt, excalceantur, & ad ſtaturam ſuam redeunt.* Ne vero, ob ea, quæ dixi, legi Flauia de plagiarijs mecum aliquis cenſeat agendum, ni digito locum deſignem, vnde ſumpta ſunt, conſule, obſecro lector, Luciani Necyomantiam, item Somnium, & Nauigium, multaq; præterea reperies, quorum cauſa mirari ſubeat potius, cur nam Heraclitum illum Epheſiũ ineptias haſce generis humani ſemper deflere delectauerit, aut Craſſum illum riſus oſorem nunquam cachinno dignari, quam, quod ſapientiſſimus Democritus eas perpetuo ſibi duxerit riſu effuſiſſimo proſequendas. Reliquum eſſet, vt ad ea, quæ de Perſonis, ſi non exacte, ſaltem pro viribus explicauimus, nonnulla adiungerentur, quibus ea ſolueretur dubitatio, quæ de Carnispriuij, Perſonarumq; per ea tempora frequentioris vſus origine inter aliquos vel hæreat, vel oriri poſſit. Sunt enim, qui affirment Lupercalium

hæc eſſe veſtigia, quæ Februarij menſe celebrabant veteres nudi, præcintiq; loris diſcurrentes, & maxima cum lętitia inſanientes. Sunt, qui Saturnalium reliquias arbitrentur, quibus feſtis circa finem Decembris, veſtimentorum mutationes inter ſeruos, & Dominos, cœnationeſq; frequentes, & lautiores inter amicos fieri ſolitas diximus. Sunt etiam, qui Bacchanalium eſſe velint imaginem, ea ſcilicet adducti ratione, quod turpe nimis inſaniendi, ventriſq; exſatiandi ſtudium, turpitudinem illorum ſacrorum, quam vel Ethnici exhorruerunt apprime repræſentet. Langlæus à Quinquatrijs, Megalenſibuſq; fluxiſſe opinatur, Quinquatria, Megalenſeſq; confundēs, quos tempore, cœremonijſq; diſtingui patefecimus. Neq; de Megalenſibus penitus diſſentirem, ſi vt conuenit huius licentiæ curſus per ſex dies continuus, eodem modo anni tempus conueniret. De Quinquatrijs vero, vt de Dionyſijs, & Saturnalibus fidem aliquam videtur facere Plutarchus περὶ εὐθυμίας, in ijs innuēns, ſed & in alijs feſtis, liberiore ſpatio ſe oblectandi vulgus potiri, Nec temporis ratio admodum diſcrepat quantum ad Dionyſia, dato illo, quod ſupra retulimus ποσειδεῶνα mēſem, quo illa celebrabantur, magna ſui parte in Ianuarium excurrere. Nec forte deerunt, qui à Maiuma hæc velint deriuata, de quo Feſto titulus eſt Codicis, quodq; ab Arcadio, propter nimiam licētiam penitus ſublatum habemus

bemus è Codice Theodoſiano, quodque S. Ioannes Chryſoſtomus Homilia de Dauide, & Saule conqueritur ludorum nimia obſcœnitate, omnium libidinum imagines & verbis, & re ipſa euidẽter adumbraſſe. At nihil prorſus auſim ego aſſerere, nullo in præſens ſatis firmo teſtimonio fultus: Quod, ſi aliquid neceſſario aſſerendum eſſet, pedarius ſuffragator Viuis ſententiæ adiungerer, qui libro, quem ſupra citauimus de Christiana fœmina, morem hunc non ita pridem inuectum arbitrari ſe oſtendit. Certe, Carnispriuij mentionem (quod ἀπόκρεως Græce vocatur, improprio adeo vtrinque vocabulo, vt nihil minus faciat ad ipſius temporis conſuetudinem, quæ carnium potius ingurgitatio videtur eſſe, quam priuatio) Carnispriuij inquam mentionem, quæ in nullo veterum occurrit, in Nicephoro Gregora primum reperire contigit, cuius hæc ſunt verba, in vita Andronici ſenioris, qui quidem Conſtantinopoli imperauit circa annum Domini cIↃccxxcj. *Carnispriuium enim inſtabat, cum lautioribus conuiuijs, & poculis dediti mortales, & vini intemperantia, facilius ad ſeditiones concitantur.* Adeo verum eſt, quod, pudeat licet, nefas tamen diffiteri, poſterius hoc ſæculum, quod à talibus nequitijs Euãgelicæ lucis gratia præfulgente, ceu ab exitioſiſſimo veneno abhorrere debuerat, in ijs recipiendis tam multis interuallis vetera illa caligine obſita anteceſſiſſe, vt quæ lu-

dorum flagitia in ijs per breue vix dierū curriculum, in vani alicuius numinis honorem vſurpabantur, ea nunc, cum deterioris licentiæ, diuturniorisq; temporis acceſſione in manifeſtum veri numinis contemptum, per riſum, & iocum vſurpentur. Quaſi veteres noxæ deficiant, quæ aduenientis Quadrageſimæ expiatione purgentur, ni recentioribus inquinamentis talis caſtigationis neceſſitas vrgentior, infirmior vero fortaſſe fructus efficiatur. Illud reſtat innuendum, in Calendarum ineuntis anni ſuperſtitioſa obſeruatione, quarū extat in Libanio ἔκφρασις luculenta, præter ea, quæ Martinus de Roa è Societate Ieſu literis mandauit, ſingularium libro jv. capite xj. ſpeciem aliquam viſam eorum, quæ in noſtro Carniſpriuio obſeruantur, circa idem prope tempus initio ſumpto. De quibus omnibus, ſi pluribus diſſerere in animo eſſet, & altius repetenda, & longius producenda eſſet oratio. Cæterum ab huiuſmodi ſcriptione calamum ſuſpendere neceſſe fuit, quod, neceſſarium iter in ipſo ſcribendi feruore, non à Laruis modo, ſed & à Laribus me feſtinanter abduxerit.

F I N I S.

ΣΥΛΛΕΞΙΣ AVCTORVM,

Quorum opera, vel teſtimonio vſi ſumus.

A

ACron.
Adagiographus.
Aelianus.
Aelius Lampridius.
Albertus Crantzius.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Sardus.
Antonius Bonfinius.
Antonius Clarus Syluius.
Apuleius.
Ariſtophanes.
Ariſtophanis Scholiaſtes.
Ariſtoteles.
Arnobius.
Arrianus.
Artemidorus.
Aſconius Pedianus.
Athenæus.
S. Auguſtinus.
Aulus Gellius.
Auſonius.

B

Biblia ſacra.
Boethius.

C

Cælius Calcagninus.
Cæſar.
Caßiodorus.
Catullus.
Cenſorinus.
Cicero.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Columella.
Codex Theodoſianus.
Cornelius Tacitus.

D

Dauid Hæſchelius.
Democritus.
Demoſthenes.
Diodorus Siculus.

Diogenes Laertius.
Diomedes.
Dionyſius Halicarnaſſeus.
Dioſcorides.
Donatus.

E

Empedocles.
Euſebius.

F

Frontinus.

G

Guilielmus Budæus.

H

Hadrianus Turnebus.
Heliodorus.
Heraclides.
Hermogenes.
Herodianus.
Herodotus.
Heſychius.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius.
Hyginus.

I

Ianus Gruterus.
Ianus Anglæus.
S. Io. Chryſoſtomus.
Ioannes Ludouicus Viues.
Ioannes Roſinus.
Ioannes Stobæus.
Ioannes Tzetzes.
Ioannes Xiphilinus.
Ioannes Zonaras.
Ioſephus Scaliger.
Iſaacus Caſaubonus.
Iſidorus.
Iſocrates.
Iulius Cæſar Bullengerus.
Iulius Cæſar Scaliger.
Iulius Iacobonius.
Iulius Pollux.
Ius Ciuile.
Iuſtinus.
Iuſtus Lipſius.
Iuuenalis.

L

Lactantius Firmianus.
Libanius.
Lilius Gregorius Giraldus.

Lu-

Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.
Ludouicus Caſteluetrius.

M

Macrobius.
Martialis.
Martinus de Roa.

N

Nicephorus Gregoras.
Nicolaus Nicolaius.

O

Orpheus.
Ouidius.

P

Paulus Diaconus.
Paulus I. C.
Pauſanias.
Perſius.
Petronius Arbiter.
Petrus Faber.
Philoſtratus.
Phintya Pythagorica.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Polyænus.
Polybius.
Polydorus Virgilius.
Pompeius Feſtus.
Pomponius.
Pomponius I. C.
Pomponius Mela.
Porphyrion.
Propertius.
Prudentius.
Publius Mimus.

Q

Quintus Curtius.

S

Seneca Philoſophus.
Seruius.
Sidonius Apollinaris.
Simonides.
Solinus.
Strabo.
Sudas.

Sueto-

Suetonius.
Syneſius.

T

Tertullianus.
Theodorus Gaza.
Theophraſtus.
Tibullus.
Titus Liuius.
Torquatus Taſſius.

V

Valerius Maximus.
Varro.
Vegetius.
Virgilius.
Vlpianus I. C.
Vlpianus Rhetor.
VVolfangus Lazius.

Z

Zoſimus.

Leuiuſcula hæc, quæ irrepſerunt errata Lector, ſi libet, corrigito.

Err.	Corr.
pag. 4. in margine	
Xiphilinus	X philinus
Antoninus	Antonino
pag. 9. linea 22.	
deductam	deductum
pag. 12. linea 20.	
ardentc	ardente
pag. 1[illegible]. linea 7.	
voeibus	vocibus
pag. 27. linea 2.	
authoribus	auctoribus
pag. 45. linea 17.	
Lauratum	Laruatum
pag. 49. lin. 8.	
ἀθρίον	ἀθρίου
pag. 50. lin. 22.	
παίδον	παίδων
pag. 58. lin. 16.	
relinquerunt	reliquerũt
pag. 86. linea 2.	
ſuſtincre	ſuſtinere
pag. 88. linea 2.	
præcintiq;	prȩcinctiq;

Aſcanius Perſius Philoſoph. & Græc. litt. in Bononienſi Gymnaſio profeſſor, librum iuſſu Reuerendiſs. P. Inquiſitoris Bonon. legi, cui titulus, *Ageſilai Mariſcotti de Perſonis.* in eoque nihil aduerſus ſacri Indicis regulas ſcriptum reperi. dignumq. apprime eruditis auribus mihi viſum teſtor. Bonon. octauo Kal. Febr. 1610.

Aſcanius Perſius mea manu ſcripſi, & ſubſcripſi.

Imprimatur. Vic. Inquiſitionis.

D. Tobias Clericus regularis S. Pauli pro Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. Archiep. viſa atteſtatione, & ſubſcriptione vti ſupra.

REGISTRVM.

a A B C D E F G H I K L M.

Omnia ſunt integra folia.

2560-359